

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

2118978

**POROVNANIE VÝVOJA VYBRANÝCH INDIKÁTOROV
UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA V RÁMCI MIKROREGIÓNU
DOLNÁ NITRA**

2010

Jana Bartová, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**POROVNANIE VÝVOJA VYBRANÝCH INDIKÁTOROV
UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA V RÁMCI MIKROREGIÓNU
DOLNÁ NITRA
Diplomová práca**

Študijný program:	Manažment rozvoja vidieckej krajiny a vidieckeho turizmu
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra udržateľného rozvoja
Školiteľ:	Daniela Halmová, Ing. PhD.

Nitra 2010

Jana Bartová, Bc.

Abstrakt

Diplomová práca je zameraná na porovnanie vybraných sociálnych indikátorov trvalo udržateľného rozvoja vo vzťahu k rozvojovým procesom v mikroregióne Dolná Nitra. Základom pre jej vypracovanie je Agenda 21 a hlavnou témou je trvalo udržateľný rozvoj. Hlavným cieľom bolo analyzovať vybrané ukazovatele TUR v sociálnej sfére.

Dané indikátory sme porovnávali v priebehu časového obdobia podľa dostupnosti údajov. Dospeli sme k záveru, že mikroregión Dolná Nitra dosahuje v jednotlivých ukazovateľoch hodnoty primerané hodnotám dosahovaným v rámci Slovenskej republiky. Vo väčšine ukazovateľov dochádza k postupnému zlepšovaniu stavu.

V práci sme poukázali na výsledky analýz jednotlivých indikátorov a vyhodnocovali za jednotlivé roky. Nakoniec sme hodnoty porovnávali s okresom Nitra a so Slovenskou republikou.

V diplomovej práci je hodnotených päť sociálnych indikátorov trvalo udržateľného rozvoja. Prvým sledovaným ukazovateľom bol koeficient populačného rastu v skúmanom území. Druhý riešený ukazovateľ bola demografická štruktúra obyvateľov. Ako tretí ukazovateľ sme riešili hustotu obyvateľstva. Pri tomto ukazovateli sme dospeli k záveru, že počet prisťahovaných obyvateľov prevyšoval počet vystťahovaných. Štvrtým riešeným ukazovateľom bol čistý migračný pomer. Ako posledný sme sledovali ukazovateľ miera nezamestnanosti, pri ktorom nastáva pokles hodnôt.

Najvýznamnejším faktorom, ktorý ovplyvňuje rozvoj územia je štruktúra a vývoj obyvateľstva. Zistili sme, že mikroregión Dolná Nitra zaznamenáva pozitívny prirodzený prírastok, stráca však obyvateľov predovšetkým emigráciou.

Kľúčové slová: trvalo udržateľný rozvoj, Agenda 21, indikátory TUR, koeficient populačného rastu, demografická štruktúra, hustota obyvateľstva, migračný pomer, nezamestnanosť, mikroregión Dolná Nitra.

Abstract

The diploma thesis is focused on comparing several chosen sustainable development social indicators in relation with the development process in the Dolná Nitra region. It is based on Agenda 21, sustainable development being its primary topic. The main goal was to analyze chosen indicators of sustainable development in the social sphere.

We compared these indicators in process of time according to availability of data. Finally, we've come to the conclusion, that values of all indicators of the Dolná Nitra micro-region are comparable to values of the whole Slovak republic. Gradual improvement in the majority of the indicators can be observed.

We also pointed out the results of analyses of each indicator and evaluated them through chosen years. Then we compared these values with data from the Nitra county and the Slovak republic.

Five sustainable development social indicators are evaluated in the diploma thesis. The first indicator observed was the population growth rate. We analyzed the demographic structure of the population as the second indicator. Then we focused on population density and came to the conclusion, that the number of immigrants exceeded the number of emigrants. The fourth indicator solved was the migration rate. In the end, we analyzed the unemployment indicator, where we observed declination of values.

The most important factor, which influences area improvement is the structure and development of the population. We discovered, that the Dolná Nitra micro-region has a positive population growth, but loses its inhabitants by migration.

Key words: sustainable development, Agenda 21, sustainable development indicators, population growth rate, demographic structure, population density, migration rate, unemployment, Dolná Nitra micro-region.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som diplomovú prácu na tému Porovnanie vývoja vybraných indikátorov udržateľného rozvoja v rámci mikroregiónu Dolná Nitra vypracovala samostatne, a že som uviedla všetku použitú literatúru súvisiacu so zameraním diplomovej práce.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre .....

.....
Jana Bartová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani Ing. Daniele Halmovej PhD., za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Obsah

POUŽITÉ OZNAČENIE	8
ÚVOD.....	10
1 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	12
1.1 Trvalo udržateľný rozvoj.....	12
1.1.1 Princípy trvalo udržateľného rozvoja	15
1.1.2 Kritériá trvalo udržateľného rozvoja	18
1.1.3 Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR	21
1.2 Agenda 21	22
1.2.1 Miestna Agenda 21 - MA 21	24
1.2.2 Slovensko a Agenda 21	26
1.2.3 Uplatňovanie Agendy 21	28
1.3 Indikátory TUR	29
1.3.1 Indikátory trvalo udržateľného rozvoja na regionálnej a miestnej úrovni	33
2 CIEĽ PRÁCE.....	35
3 MATERIÁL A METODIKA PRÁCE.....	36
3.1 Charakteristika objektu skúmania	36
3.1.1 Administratívno-správna príslušnosť územia	36
3.1.2 Geologické pomery	37
3.1.3 Geomorfologické pomery.....	38
3.1.4 Pedologické pomery	39
3.1.5 Klimatické pomery	40
3.1.6 Hydrologické pomery	40
3.1.7 Fauna a flóra.....	41
3.2 Charakteristika vybraných indikátorov	42
3.2.1 Koeficient populačného rastu	42
3.2.2 Demografická štruktúra obyvateľstva	43
3.2.3 Hustota obyvateľstva.....	43
3.2.4 Čistý migračný pomer	43
3.2.5 Miera nezamestnanosti	44
3.3 Pracovné postupy	44
3.3.1 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov	45
3.3.2 Metodický postup pri zostavovaní SWOT analýzy	46

4	VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA.....	47
4.1	Koeficient populačného rastu	47
4.1.1	Počet obyvateľov.....	47
4.1.2	Prirodzený prírastok	48
4.2	Demografická štruktúra obyvateľov.....	52
4.2.1	Veková štruktúra obyvateľov	52
4.2.2	Pohlavná štruktúra obyvateľstva	56
4.2.3	Náboženská štruktúra obyvateľstva.....	57
4.2.4	Národnostná štruktúra obyvateľstva.....	59
4.2.5	Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva	60
4.3	Hustota obyvateľstva.....	62
4.4	Čistý migračný pomer	63
4.5	Miera nezamestnanosti.....	65
4.6	SWOT analýza a jej posúdenie.....	69
5	NÁVRHY NA VYUŽITIE VÝSLEDKOV	74
	ZÁVER	76
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	79
	PRÍLOHA – ÚDAJOVÉ TABUĽKY	84

Použité označenie

ČOV	Čistička odpadových vôd
ECI	Spoločné európske indikátory (European Common Indicators)
EPA	Agentúra na ochranu životného prostredia (Environmental Protection Agency)
EUROSTAT	Štatistický úrad Európskeho spoločenstva
EÚ	Európska únia
ETP	Environmental Training Project
FAO	Food and Agriculture Organization
HDP	Hrubý domáci produkt
IBV	Individuálna bytová výstavba
MA 21	Miestna Agenda 21
MAS	Miestna akčná skupina
MŠ	Materská škola
MÚ	Mestský úrad
MŽP	Ministerstvo životného prostredia
NSTUR	Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja
OcÚ	Obecný úrad
OECD	Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	Organizácia spojených národov
PD	Pol'nohospodárske družstvo
REC	Regionálne environmentálne centrum
RZ	Regionálne združenie
RZ DN	Regionálne združenie Dolná Nitra
SODB	Sčítanie obyvateľov, domov a bytov

SR	Slovenská republika
ŠÚ	Štatistický úrad
TUR	Trvalo udržateľný rozvoj
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNDP	Rozvojový program OSN
UNEP	United Nations Environment Programme
ÚPD	Územnoplánovacie dokumenty
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VÚC	Vyšší územný celok
ZŠ	Základná škola
ŽP	Životné prostredie
WHO	World Health Organization

Úvod

Problematika trvalej udržateľnosti je globálneho charakteru, t.j. vzťahuje sa na celú planétu Zem. Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja je do veľkej miery spätá s normami a hodnotami, ktoré pramenia s kultúrnych tradícií a zodpovedajú charakteristikám prostredia, s ktorými ten – ktorý jednotlivec, či komunita prichádzajú do styku.

Indikátory sociálnej situácie obce hodnotia základné demografické a sociálne ukazovatele, ktoré sa podieľajú na tvorbe sociálneho prostredia obce a na sociálnom statuse jeho obyvateľov. Cieľom predkladanej diplomovej práce bolo, aby analyzovala a hodnotila vybrané sociálne indikátory udržateľného rozvoja jedenástich obcí patriacich do krajinného územia Dolná Nitra. Chceli by sme, aby na základe tejto analýzy mikroregión Dolná Nitra mohol vhodne monitorovať a popísať súčasný stav a navrhnúť možné využitie zistených poznatkov. Predpokladáme, že uvádzaná diplomová práca zvýši úroveň poznania v oblasti vývoja sociálnych indikátorov Dolnej Nitry.

V dnešnej dobe, dobe ktorá je poznamenaná nesmiernym pokrokom vo všetkých odvetviach priemyslu, informatiky a mnohých ďalších sférach sa stále kladie dôraz na nové systémy a zariadenia. Tieto však so sebou prinášajú aj značné nepriaznivé vplyvy na životné prostredie. I keď sa donedávna nad tým takmer nikto nezamýšľal, ľudia už dnes pochopili, že takto to ďalej nemôže fungovať, ak si sami zo zelenej planéty postupne nechceme urobiť smetisko a miesto, kde sa už nebude dať dýchať.

Udržateľnosť je problém ľudského rozvoja so všetkými etickými, kultúrnymi, sociálnymi, náboženskými, politickými, občianskymi a právnymi dôsledkami, ktoré vyžaduje. Napríklad zníženie pôrodnosti na udržateľnú úroveň, znamená zaoberať sa širokou škálou vecí, vrátane rovnoprávnosti pohlaví, ekonomickej rovnoprávnosti, zdravotnej starostlivosti, vzdelania, kontroly pôrodnosti, sociálnych istôt a náboženských pravidiel. Výrub tropických dažďových pralesov sa nezastaví, pokiaľ sa nebudeme zaoberať takými problémami, ako je demokracia, ľudské práva, vlastnícke práva a medzinárodný obchod. Vyriešenia problémov neudržateľnosti veľkomiest na celom svete znamená riešiť rovnaké problémy a ešte mnoho ďalších, ako je napríklad to, ako financovať udržateľnú verejnú hromadnú dopravu a ako nájsť zamestnanie pre

milióny chudobných, ktorí každý rok utekajú do veľkomiest. Dosiahnutiu trvalej udržateľnosti bráni teda veľa prekážok, ktoré sú veľmi zložité, neuveriteľne poprepletané a často až neprekonateľné. Nie sú to len problémy našej generácie, ale tiež problémy tých, ktorí ešte nie sú narodení. Sú to problémy detí a detí týchto detí. No a taktiež sú to problémy ďalších druhov na planéte, ako v súčasnej dobe, tak i v budúcnosti.

Neudržateľnosť tejto situácie je stále viac alarmujúca. Čo je príčina? Je to nejaké sprisahanie, strach, úmysel, alebo túžba získať čo najviac, bez ohľadu na životné prostredie? Doba dnes prinútila ľudí myslieť na hmotné výhody a v ceste za týmto cieľom človek nevidí a možno ani nechce vidieť vznikajúcu hrozbu zničenia životného prostredia. Pochopenie ekologických problémov predpokladá pochopenie javov, ktoré sú často vzdialené v priestore a v čase. Ekonomické aktivity miest a krajín prinášajú svetu zvyšujúce sa riziko ohrozenia globálneho ekosystému ako napríklad globálna degradácia lesov, pôd a vodných systémov.

Alarmujúca situácia vo vymieraní rastlinných a živočíšnych druhov je skutočnou katastrofou, ktorá sa každým dňom stále stupňuje. Denne sa nenávratne vytrácajú z povrchu planéty Zem desiatky živočíšnych a rastlinných druhov bez možnosti ich návratu a navždy je porušený kolobeh života, ktorý sa vyvíjal tisíce a milióny rokov v intenzívnej interakcii s okolitým ekosystémom. Súčasné ekologické problémy zahŕňajú okrem vymierania druhov aj stenčovanie vrchnej ozónovej vrstvy, znečisťovanie vôd v jazerách a riekach, ničenie vrcholov hôr kyslými dažďami, ničenie prírody spôsobené únikmi toxických látok, znečisťovanie prírodného prostredia ropnými látkami.

Ľudia svojimi aktivitami dnes pretvárajú svet na nevhodný nielen pre život budúcich generácií ale na nevhodný aj pre súčasných obyvateľov planéty. Za takýchto okolností je možné iba dúfať, že človek začne prejavovať záujem o ochranu životného prostredia. Na začiatku by stačilo, aby každý pochopil, že každá aktivita, ktorú vo svojom živote vykonáva v určitej miere súvisí so životným prostredím a môže ho nepriaznivo ovplyvňovať. Nestačí sa však nad ochranou životného prostredia len zamýšľať, treba aj konať. Je nevyhnutné si uvedomiť, že rýchlosť ktorou sa technický pokrok rozbehol sa stáva ohrozujúcou pre globálny systém. Je potrebné sa postaviť proti tomuto pokroku a znížiť spotrebu neobnoviteľných prírodných zdrojov.

---

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Trvalo udržateľný rozvoj

Kvalitné životné prostredie patrí spolu s kvalitnými sociálnymi podmienkami a prosperujúcou ekonomikou k základným zložkám životnej úrovne ľudskej spoločnosti. Vo svojich viacerých aspektoch je však aj základnou, existenčne nevyhnutnou biologickou požiadavkou. Životné prostredie, ktoré človeku v dostatočnej miere neposkytuje zdroje pre jeho biologickú a spoločenskú existenciu alebo samo je zdrojom škodlivých podnetov a vplyvov, ohrozuje jeho zdravie. Cieľom spoločnosti je v súčasnosti všestranné uspokojovanie svojich potrieb, pričom zdravé životné prostredie nepochybne patrí k najzákladnejším a najdôležitejším potrebám. Starostlivosť o životné prostredie je preto významnou a trvalou úlohou štátu, ktorý sa usiluje o to, aby sa zároveň s rastom výrobných síl nielen chránilo, ale aj aktívne utváralo v súlade so záujmami spoločnosti a potrebami trvalo udržateľného rozvoja (**Krasnec a i., 2000**).

Spomínaní autori ďalej uvádzajú, že pri charakterizovaní termínu „*trvalo udržateľný rozvoj*“ je potrebné tento termín rozdeliť, a to na dva základné pojmy: rozvoj a trvalú udržateľnosť. *Rozvoj* v určitom slova zmysle znamená istú zmenu v čase, pri ktorej sa predpokladá, že by sa daný subjekt menil k lepšiemu. Niektoré parametre môžu rásť a iné sa môžu znižovať. Celkový vývoj prebieha smerom k dokonalejšiemu, plnšiemu a zrelšiemu stavu. *Rozvoj* znamená aj vytvoriť (robiť, tvoriť) niečo lepšie – zdokonaľovať to. Treba si uvedomiť, že neznamená rast. *Trvalá udržateľnosť* poukazuje na dlhodobý charakter určitej aktivity, na možnosť jej pokračovania do neobmedzenej budúcnosti. V danej súvislosti potom hovoríme o rozvoji celkovom (hospodárskom a spoločenskom) a trvalú udržateľnosť skúmame z rôznych hľadísk, hlavne z hľadiska únosnosti dôsledkov ľudskej spoločnosti na ekologické systémy planéty Zem.

Za jednu z prvých definícií TUR môžeme považovať definíciu autorov prvej správy Rímskeho klubu – Hranice rastu, ktorí ho definujú ako *taký stav globálnej rovnováhy, pri ktorej sa počet obyvateľov Zeme a kapitál udržiavajú na viac menej konštantnej úrovni a tendencie pôsobiace na rast, či pokles týchto veličín musia byť pod dôslednou kontrolou* (**Meadows a i. 1972**).

Zo širokej škály definícií trvalo udržateľného rozvoja ako najakceptovanejšie možno považovať definície pochádzajúce zo správy Naša spoločná budúcnosť, ktorú

spracovala Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj pod vedením **Brundtlandovej v roku 1987:**

- ✓ trvalo udržateľným rozvojom sa označuje rozvoj uspokojujúci potreby súčasných generácií bez ohrozenia schopnosti uspokojovania potrieb budúcich generácií,
- ✓ trvalo udržateľný rozvoj predstavuje proces zmeny vedúci k harmonizácii využívania prírodných zdrojov, smerovania investícií, orientácie technologického rozvoja a inštitucionálnych zmien a k zvyšovaniu potenciálu uspokojovania ľudských potrieb súčasných i budúcich generácií.

Prístupy k pojmu „trvalo udržateľný rozvoj“ (sustainable development) v medzinárodnom meradle sú v súčasnosti veľmi rôznorodé. Pojem sa formuluje z najrôznejších hľadísk. Termín trvalo udržateľný a jeho rôzne spojenia a modifikácie (trvalá udržateľnosť, trvalo udržateľný život, trvalo udržateľné hospodárenie, trvalo udržateľná budúcnosť a podobne) sa stávajú módnymi. V našej politickej sfére sa ujal medzinárodne používaný termín – trvalo udržateľný rozvoj (na označenie integrácie troch dimenzií – ekologickej, ekonomickej a sociálnej), vo výskumných témach, najmä ekologických sa však používa aj termín trvalá udržateľnosť, lebo sa vzťahuje na riešenie len jednej dimenzie – ekologickej (ekosystém, krajina, resp. krajinný systém), hoci v nevyhnutnom kontexte s dvoma ďalšími (**Izakovičová, 1997**).

Trvalo udržateľný rozvoj je cieľený proces zmien v chovaní ľudskej spoločnosti k sebe samej a k svojmu okoliu, smerujúci k zvyšovaniu súčasného i budúceho potenciálu uspokojovania ľudských potrieb a aspirácií s ohľadom na možnosti (limity) krajiny a jej zdrojov (**Demo, 1999**). Tento pojem sa používa vo svete približne od 70. rokov 20. Storočia. TUR je rozvojová koncepcia, ktorá síce bola spočiatku chápaná najmä v zmysle zachovania kvalitného životného prostredia, v súčasnosti sa však poníma komplexne ako prienik sociálneho, ekonomického, environmentálneho a inštitucionálneho hľadiska rozvoja spoločnosti (**Kozová a i., 2003**). Autorka ďalej uvádza, že za základnú sa považuje definícia z publikácie OSN „Naša spoločná budúcnosť“: Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovať potreby súčasnej generácie bez toho, aby ohrozil možnosti budúcich generácií uspokojovať ich potreby.

Podľa **Redclifta (1987)** použitie pojmu trvalá udržateľnosť spadá do začiatku 70. rokov. Používa sa na označenie takeého spoločenského rozvoja, ktorý zohľadňuje a rešpektuje prírodné podmienky. Hlavným cieľom trvalej udržateľnosti je zosúladienie hospodárskeho rozvoja s ochranou prírody, prírodných zdrojov a životného prostredia.

Z jednotlivých definícií možno vybrať niekoľko najpodstatnejších spoločných obsahových elementov, ktoré možno formulovať nasledovne (**Demo – Bielek - Hronec, 1999**):

- ✓ trvalo udržateľný rozvoj je cieľným procesom zmien v správaní ľudskej spoločnosti,
- ✓ rozvoj je chápaný ako dosahovanie najvyššej udržateľnosti kvality života, resp. zvyšovanie potenciálu uspokojovania ľudských potrieb a inšpirácií,
- ✓ rozvoj ma zabezpečovať nielen vnútrogeneračnú, ale i medzigeneračnú rovnosť (spravodlivosť) v uspokojovaní potrieb ľudí (udržanie možnosti voľby pre budúce generácie),
- ✓ rozvoj má podporovať harmóniu medzi ľudstvom a prírodou, život v medziach únosnej kapacity biosféry, prípadne (v dôsledne ekocentrickom chápaní) zabezpečovať okrem vnútrodruhovej rovnosti i medzidruhová rovnosť (spravodlivosť) v distribúcií majetkov resp. v uspokojovaní potrieb ľudí i ostatných bytostí.

Integrovaný aspekt trvalej udržateľnosti zdôrazňujú najmä definície trvalej udržateľnosti ekologicky orientovaných autorov (**Chiras 1993, Vavroušek 1984, Viederman, 1996**).

Turner (1988), definuje pravidlá ochrany pre udržateľné využívanie environmentálnych zdrojov takto:

- ✓ zachovanie regeneračnej kapacity obnoviteľných zdrojov a vyhýbanie sa znečisteniu nad mieru biosférických kapacít asimilácie odpadov,
- ✓ plánované technologické zmeny podporujúce prechod od neobnoviteľných zdrojov k obnoviteľným zdrojom
- ✓ fázová politika využívania neobnoviteľných zdrojov.

Za základný dokument trvalo udržateľného rozvoja sa považuje *Deklarácia o životnom prostredí a rozvoji (RIO deklarácia)*, ktorá obsahuje 27 zásad TUR. Návod, ako tieto zásady uvádzať do života, predstavuje AGENDA 21.

Rio deklarácia vznikla namiesto očakávanej Charty Zeme po tom, čo delegácie konštatovali, že štáty ešte nie sú dostatočne pripravené dohodnúť sa o ochrane životného prostredia a o rozvoji na úrovni charty. Deklarácia teda „deklaruje“, čo by štáty mali považovať za povinnosť pre zachovanie života na Zemi do budúcnosti.

1.1.1 Princípy trvalo udržateľného rozvoja

Princípy trvalo udržateľného rozvoja môžeme charakterizovať ako všeobecné pravidlo, základné pravidlo, alebo hodnotu (cena, význam), určitý predpoklad (hypotéza) alebo určitú základnú myšlienku, zásadu (**Murcott, 1997**). Slúžia aj ako východisko pre celý proces hodnotenia, zahŕňajúci výber a návrh indikátorov, ich interpretáciu a zapracovanie do výsledkov (**Federal planning Bureau, 1998**). Načrtávajú aj spôsoby, v ktorých politika, ekonomika, dohody a pod., a ich vykonávanie je zosúladené s požiadavkami pre dosiahnutie TUR (**IISD, 1997**).

Tak ako je množstvo definícií trvalo udržateľného rozvoja, existuje aj niekoľko jeho princípov.

Jedným z prvých delení bolo delenie princípov podľa **Engelsa a Engelsovej (1986)**:

- ✓ integrácia ochrany prírody a rozvoja,
- ✓ uspokojenie základných ľudských potrieb,
- ✓ dosiahnutie rovnosti a sociálnej spravodlivosti,
- ✓ zabezpečenie sociálneho rozhodovania a kultúrnej rôznorodosti,
- ✓ udržiavanie ekologickej integrity.

Za ďalšie princípy trvalo udržateľného rozvoja sa považujú tieto:

- ✓ súčasný rozvoj a manažment prírodných zdrojov nesmie znamenať obmedzenie voľby v budúcnosti,
- ✓ výraznejšie udomáčňovanie konceptu limitovanej únosnosti a rozvojových obmedzení,

- ✓ integrovaná regulácia znečistenia a prevencia produkcie odpadov, minimalizácia degradácie životného prostredia,
- ✓ redukcia spotreby energie z neobnoviteľných zdrojov,
- ✓ zlepšenie manažmentu mobility,
- ✓ redukcia skleníkových plynov a s nimi súvisiaceho globálneho otepľovania,
- ✓ zastavenie úpadku miest a podpora (zlepšenie) obývatel'nosti miestneho životného prostredia (**Kent Country Council, 1993**).

Jacobs a Sadler (1996) medzi princípy trvalo udržateľného rozvoja zaraďujú:

- ✓ *uspokojovanie ľudských potrieb* (zahrňuje všetky ľudské potreby – ekonomické, environmentálne, estetické, kultúrne, sociálne aj duchovné).
- ✓ *podporovanie ekologickej integrity* (obsahuje aktivity na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja ekosystémov pre súčasné aj budúce generácie, uvedomujúc si svoju zodpovednosť za život na tejto planéte).
- ✓ *dosiahnutie rovnosti a spravodlivosti* (uvedomujúc si, že bez rovnosti a spravodlivosti nie je možné dosiahnuť úspech ekonomický ani environmentálny).
- ✓ *sebaurčenie a spoločenská a kultúrna rozmanitosť* (pri poznaní, že trvalá udržateľnosť nebude podporovaná tými, ktorých kultúra je pod nátlakom a ktorí nehrajú významnú úlohu v určovaní svojej budúcnosti).

Medzi zásadné princípy trvalo udržateľného rozvoja, ktoré sa využívajú aj pri environmentálnom hodnotení rozvojových koncepcií, patria tieto zásady (**Thérivel, Doak, Scott, 1998**):

- ✓ Zabezpečiť opatrenia pre potreby budúcnosti: využitie územia by malo skvalitniť a zlepšiť kvalitu života v budúcnosti.
- ✓ Zachovávať a skvalitňovať budúce možnosti voľby: je potrebné zabezpečiť, že súčasné koncepcie neobmedzia možnosti budúcich generácií. Súčasne treba overiť, či sa dôsledne uvažoval princíp zvýšenej opatrnosti.
- ✓ Uvažovať budúce vplyvy: koncepcie a rozhodnutia, formulované pod tlakom súčasných potrieb by nemali poškodzovať spoločnosť v budúcnosti.

Ďalšia klasifikácia princípov trvalo udržateľného rozvoja je nasledujúca:

- ✓ zahrnúť účasť verejnosti v rozhodovacom procese,
- ✓ podporovať spoluprácu a priateľstvo medzi jednotlivcami, obecnými zastupiteľstvami, súkromnými spoločnosťami a mimovládnyimi organizáciami,
- ✓ používať prírodné zdroje spôsobom, ktorý zabezpečuje ich životaschopnosť a dostupnosť pre budúce generácie,
- ✓ chrániť biologickú diverzitu rastlín, živočíchov a ich stanovišť,
- ✓ hodnotiť sociálne, ekonomické a environmentálne dopady rozvoja,
- ✓ využiť vplyv trhu na povzbudzovanie podnikateľskej sféry, aby jej produkty a služby boli v súlade s ochranou prírody,
- ✓ zabezpečiť environmentálnu výchovu a vzdelanie pre všetkých obyvateľov,
- ✓ ochraňovať zdravie ľudí,
- ✓ ochraňovať hodnotné tradície a rešpektovať kultúrnu rozmanitosť (Newbold, Sabguinetti, Lynn, Okun, 1996).

V našej literatúre najvýstižnejšie charakterizoval princípy Huba, ktorý ich rozdeľuje na 14 základných princípov (**Huba, 1996**).

- 1) *Ekologický princíp* – vychádza z filozofie úcty k životu vo všetkých jeho formách, z potreby zachovania prírodných hodnôt, druhovej rôznorodosti a život podporujúcich systémov.
- 2) *Princíp autoregulačného a sebahodoporného vývoja* – predpokladá zachovanie a podporu autoregulačných a samočistiaich schopností environmentálnych systémov.
- 3) *Efektívny princíp* – predpokladá okrem iného minimalizáciu vzdialenosti medzi miestom výroby a spotreby.
- 4) *Princíp rozumnej dostatočnosti* – zakladá sa na eliminácii plytvania a zbytočných materiálno-energetických strát a odpadov, pritom korešpondujúci s predstavou trvalo udržateľného spôsobu života.
- 5) *Princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti* – preferuje prevenciu pred terapiou.
- 6) *Princíp rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií* – zahrňuje zachovanie možnosti voľby pre budúce generácie a predpokladá uvažovanie

(aj) v dlhodobých horizontoch.

- 7) *Princíp vnútrogeneračnej, medzigeneračnej a globálnej rovnosti práv obyvateľov Zeme* – je založený na predstave principiálnej rovnosti práv, v zmysle príslušných dokumentov OSN.
- 8) *Princíp kultúrnej a spoločenskej integrity* – predpokladá zachovanie pozitívnych hodnôt krajinnej, sociálnej a kultúrnej identity.
- 9) *Princíp nenásilia* – odmieta akékoľvek formy priameho alebo nepriameho násilia a predpokladá dodržiavanie základných práv a slobôd, zásad demokracie a právneho štátu.
- 10) *Princíp emancipácie a participácie* – je založený na predstave maximálnej rozumnej decentralizácie (uplatnenia zásady subsidiarity).
- 11) *Princíp solidarity* – vychádza z požiadavky vzájomnej tolerancie a podpory v rámci dotknutej komunity a zo strany navrhovateľov rozvoja.
- 12) *Princíp prijateľných chýb* – preferuje vratné zmeny pred nevratnými.
- 13) *Princíp optimalizácie* - predpokladá optimalizáciu vzťahov medzi environmentálnymi, ekonomickými a sociálnymi aspektmi rozvoja.
- 14) *Princíp environmentálne priaznivého hospodárenia, rozhodovania a správania sa* – predpokladá rešpektovanie ochrany a priaznivého vývoja životného prostredia všetkými subjektmi a na všetkých hierarchických úrovniach.

1.1.2 Kritériá trvalo udržateľného rozvoja

V súčasnosti je dosť obtiažne definovať kritériá, lebo v mnohom nám pripomínajú, alebo sa dokonca prelínajú s princípmi. Termín kritérium pochádza z gréčtiny a znamená určité hľadisko, meradlo pri posudzovaní alebo určovací, odlišovací znak.

Kritériá trvalo udržateľného rozvoja poskytujú jednu z ciest k hodnoteniu správania sa ľudskej spoločnosti. Tak ako existuje množstvo princípov TUR, existuje aj mnoho kritérií TUR (**Krasnec, 2000**).

V našej literatúre trvalo udržateľného rozvoja najvýstižnejšie charakterizovali (**Huba, 1996**):

- ✓ Kritérium č. 1 - nejde o maximalizáciu, ale o optimalizáciu.
- ✓ Kritérium č. 2 - nejde o konzerváciu, ale o zmenu rozvojovej paradigmy.

- ✓ Kritérium č. 3 - ide o preferenciu prevencie pred terapiou.
- ✓ Kritérium č. 4 - ide o preferenciu prístupov a riešení dlhodobých pred krátkodobými
- ✓ Kritérium č. 5 - ide o hľadanie a využívanie prírodných i antropicky simulovaných autoregulačných a sebahodnotných mechanizmov.
- ✓ Kritérium č. 6 - ide o redukciu spotreby hmoty (surovín) a energie.
- ✓ Kritérium č. 7 - ide o maximalizáciu efektívnosti využívania surovín a energie.
- ✓ Kritérium č. 8 - ide o minimalizáciu nerecyklovateľných odpadov.
- ✓ Kritérium č. 9 - ide o integráciu mimo – ekonomických aspektov
- ✓ Kritérium č. 10 - ide o preferenciu komplexnosti pred parciálnosťou.

Kritériom trvalo udržateľného rozvoja je určitá skutočnosť, ktorá zachováva zdroje v rovnakej kvalite ako majú súčasné generácie (**Tietenberg, 1984**).

Podľa **Pearce (1987)** kritériá trvalo udržateľného rozvoja predstavujú určité podmienky, ktorých plnenie potrebné na vytvorenie rovnakých prístupov k zdrojom, pre všetky súčasné aj budúce generácie.

Základné kritériá trvalo udržateľného rozvoja podľa **Crockera (1990)** sú :

- ✓ holistický pohľad na rozvoj,
- ✓ spravodlivosť (rovnosť) založená na autonómii (samospráve) a sebadôvere,
- ✓ spoluúčasť na riadení, v hodnotení lokálnych životných podmienok a rôznorodosti,
- ✓ medzigeneračná spravodlivosť a rovnosť,
- ✓ pohľad na život ako na niečo posvätné.

Kritérium tak isto môže znamenať štandard rozhodovanie, pravidlo alebo určitú analýzu, preverenie alebo rozbor (**Murcott, 1997**).

Komisia Európskeho spoločenstva zaradila medzi kritériá trvalo udržateľného rozvoja nasledujúce (**Commission of the European Community, 1993**):

- ✓ udržanie celkovej kvality života,
- ✓ trvalé udržiavanie nepretržitého prístupu k prírodnému bohatstvu,
- ✓ vyhnutie sa trvalým negatívnym zásahom do životného prostredia.

Simonovic, Lence, Burn (1994) si pod kritériami trvalo udržateľného rozvoja predstavujú:

- ✓ Rovnosť (spravodlivosť),
- ✓ Reverzibilita procesov v prírode,
- ✓ Riziko.

V Salzburgu v roku 1994 na seminári o životnom prostredí a diplomacii sa predložili nasledujúce kritériá trvalo udržateľného rozvoja. Patria medzi ne:

- ✓ Humanizmus a vysoká kvalita života a s ním súvisiace prežitie ľudstva,
- ✓ Zachovanie kultúrnych a regionálnych odlišností ľudských spoločností,
- ✓ Spravodlivá distribúcia bohatstva a surovín,
- ✓ Ochrana pred nezvratným zhoršovaním a exploataciou prírodných zdrojov,
- ✓ Ochrana biodiverzity (**Working Group on Sustainable Development, 1994**).

Loucks (1994), zahrňuje medzi kritériá trvalo udržateľného rozvoja:

- ✓ Sociálnu perspektívu (účasť verejnosti v rozhodovacom procese, sociálnu mobilitu, sociálnu súdržnosť, kultúrnu identitu, inštitucionálny rozvoj),
- ✓ Ekologickú perspektívu (ekosystémovú integritu, tzv. carrying capacity, redukciu nepriaznivých globálnych účinkov)
- ✓ Ekonomickú perspektívu (účinnosť, rast, kapitál, rovnosť),
- ✓ Technologickú perspektívu (efektívne využívanie energie a prírodných zdrojov, minimalizácia odpadov, recyklácia a znovupoužívanie výrobkov, komplexné ekonomicko-environmentálne hodnotenie pri využívaní analýz životných cyklov).

1.1.3 Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR

Na Slovensku je pojem TUR právne zakotvený v zákone o životnom prostredí v znení neskorších predpisov nasledovne: Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov (**Kozová a i., 2003**).

Trvalo udržateľný rozvoj na území Slovenska je možné chápať ako dlhodobý a cielený proces zmien v správaní obyvateľov Slovenska voči sebe samým, ostatným živým bytostiam i prírodným zdrojom, ktorého cieľom je naplnenie kvalitného života tak, aby nebola prekročená únosná kapacita krajiny a jej zdrojov a nedochádzalo z tohto dôvodu k ich poškodeniu, resp. ohrozeniu nielen na území Slovenska, ale ani v susedných štátoch. Výzvou pre Slovensko, jeho predstaviteľov, dôležité skupiny spoločnosti a jednotlivých občanov je preto pochopiť a osvojiť si základné atribúty problematiky TUR vrátane jej komplexnosti, dlhodobosti a existenčnej naliehavosti (**Krasnec a i., 2000**).

Rok 2002 bol pre členské štáty OSN odporúčaný ako horizont na vypracovanie národných stratégií TUR. Na základe tohto odporúčania bola vypracovaná Národná stratégia TUR SR. NSTUR SR bola v r. 2001 schválená vládou a parlamentom SR ako záväzný koncepčný a komplexný dokument rozvoja spoločnosti. Spracovanie dokumentu Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR bolo pokračovaním aktivít vyplývajúcich zo záväzkov SR prijatých na Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) v roku 1992. V rámci tohto dokumentu sa hľadali možnosti zosúladenia ekonomického a sociálneho rozvoja Slovenska na všetkých úrovniach riadenia so súčasným zohľadnením a zabezpečením trvalo udržateľného stavu životného prostredia.

Ďalej sa tu uvádza, že akčný plán TUR na roky 2005 - 2010 konkretizuje ciele v oblasti TUR vzhľadom na vonkajšie podnety a vnútorné potreby. Splňa požiadavky Európskej komisie na jasné formulovanie cieľov TUR, ich efektívnejšie vyhodnocovanie a využívanie súčinnosti medzi doplnkovými činnosťami a politikami. Akčnosť cieľov je merateľná prostredníctvom stanovených ukazovateľov, pričom plnenie cieľov akčného plánu má byť zabezpečené vyhodnocovaním stanovených ukazovateľov (**MŽP, 2008**).

1.2 Agenda 21

Agenda 21 predstavuje ucelenú filozofiu (predstavu, proces) ďalšej perspektívy existencie ľudstva a všetkých živých organizmov na Zemi v harmonickej rovnováhe, pri ktorej nedôjde k nezvratnému narušeniu základných mechanizmov fungovania systému v neustále sa meniacich podmienkach narastajúceho rozvoja.

Je uceleným a pomerne obsiahlym dokumentom, nakoľko obsahuje komplexne celú problematiku ochrany životného prostredia vrátane dôležitých súvislostí. Svojim poňatím je programom pre 21. storočie a preto aj dostala názov Agenda 21.

Na konferencii OSN o životnom prostredí, ktorá sa konala 3.-14. júna 1992 v Rio de Janeiro, boli prijaté 4 základné dokumenty podporujúce stratégiu trvalo udržateľného rozvoja, ktoré možno považovať za návod na konanie. Konferencia a dokumenty na nej prijaté, keďže mali globálny význam a prierezový charakter, ovplyvnili činnosť mnohých organizácií hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho zamerania vo svete i v jednotlivých štátoch (**Klinda, 1996**).

- ✓ Rio deklarácia (namiesto očakávanej Charty Zeme) zameraná na povinnosti štátov pri zachovaní života na Zemi,
- ✓ Dohovor o biologickej diverzite (biodiverzite), ktorý podpísalo 154 zo 178 zúčastnených štátov (nepodpísali napríklad USA a bývalá ČSFR),
- ✓ Rámcový dohovor o klimatických zmenách (bývalá ČSFR nepodpísala),
- ✓ Agenda 21 ako program trvalo udržateľného rozvoja a všestrannej starostlivosti o životné prostredie sveta s výhľadom do 21. storočia.

Agenda 21 vysvetľuje, že populácia, spotreba a technológie sú hlavnými hnacími silami pri zmene životného prostredia a udržateľného rozvoja Zeme. Ponúka koncepcie a program, ktoré dosiahnu udržateľnú rovnováhu medzi spotrebou, populáciou a medzi veľkosťou populácie, ktorú je schopná Zem užiť. Načrtáva, čo sa musí v jednej časti sveta urobiť pre obmedzenie odpadových a neefektívnych spotrebných návykov, zatiaľ čo v druhej časti sveta sa musí podporiť zvýšený, no udržateľný rozvoj. Toto riešenie ponúka koncepcie a programy, ktoré dosiahnu udržateľnú rovnováhu medzi spotrebou a populáciou a medzi veľkosťou populácie, ktorú je schopná Zem užiť. Popisuje niektoré z technológií a techník, ktoré sa musia vyvinúť pre zabezpečenie ľudských potrieb pri citlivom zaobchádzaní s prírodnými

zdrojmi (**Demo, Bielek, Hronec, 1999**). Predstavuje najrozsiahlejší, najobsažnejší a najinštruktážnejší z dokumentov, prijatých na konferencii UNCED v Rio de Janeiro. Názov má vyjadrovať, že ide o agendu pre 21. storočie. Podrobne rozpracúva a do akčnej roviny premieta zásady obsiahnuté v Rio deklarácii. Agenda 21 sa považuje za prvý celosvetový dokument o uplatňovaní trvalo udržateľného rozvoja v rôznych sférach a na rôznych hierarchických úrovniach.

O Agende 21 možno povedať, že je jedinou stratégiou ľudstva, kt. bola spracovaná v systémove ucelenom materiáli takéhoto rozsahu, odbornosti a komplexnosti. Pozostáva zo 40 kapitol, rozdelených do štyroch častí venovaných sociálnej a ekonomickej dimenzii, ochrane zdrojov a hospodáreniu s nimi, posilňovaniu úlohy hlavných veľkých skupín spoločnosti a realizačným prostriedkom, teda finančným zdrojom a mechanizmom. Jednotlivé programové oblasti Agendy 21 sa ďalej vnútorne členia na podkapitoly venované spravidla východiskovej situácii, navrhovaným cieľom a činnostiam, ako aj odporúčaným spôsobom realizácie, vrátane ich financovania. Ako sa zdôrazňuje v Preambule Agendy 21, tento dokument je vyjadrením celosvetového konsenzu a zodpovednosti prijatej na najvyššej úrovni za životné prostredie a rozvoj. Ako sa však vzápätí konštatuje, za úspešnú realizáciu Agendy 21 zodpovedajú predovšetkým jednotlivé vlády za podpory medzinárodného spoločenstva na čele s OSN (**Klinda a i., 1996**).

Zaoberá sa chudobou, nadmernou spotrebou, zdravím, vzdelávaním, veľkomestami aj vidiekom. Hovorí, že udržateľný rozvoj je spôsob, ako odstrániť chudobu a obmedziť devastáciu životného prostredia. Hlavnou témou Agendy 21 je potreba odstrániť chudobu tým, že sa chudobným sprístupnia zdroje, ktoré sú pre ich život potrebné v súlade s udržateľným rozvojom. Prijatím Agendy 21 priemyselné krajiny uznali, že hrajú dôležitejšiu úlohu pri zlepšovaní životného prostredia na Zemi ako chudobné krajiny. Agenda 21 apeluje na vlády, aby prijali medzinárodné stratégie pre udržateľný rozvoj. Podľa Agendy 21, iba globálne partnerstvo zabezpečí všetkým krajinám bezpečnejšiu a lepšiu budúcnosť(**Hudeková, Mederly, 2003**).

Rámec pre implementáciu Agendy 21 majú predstavovať príslušné národné stratégie, plány, politiky a postupy. Národné i medzinárodné inštitúcie by mali v zmysle Agendy 21 vytvárať podmienky na čo najširšiu účasť verejnosti a na aktívne zapojenie mimovládnych organizácií a ďalších hlavných skupín verejnosti do procesu

praktického uplatňovania odporúčaní Agendy 21, ako aj princípov a kritérií trvalo udržateľného rozvoja (**Kozová a i., 2003**).

1.2.1 Miestna Agenda 21 - MA 21

Tento pojem úzko súvisí s trvalo udržateľným rozvojom na miestnej úrovni. Agenda 21 znamená zjednodušene "rozvojový program pre 21. storočie". Vypracovať a uplatňovať by sa mal na viacerých úrovniach – medzinárodnej, národnej, regionálnej a miestnej. Miestna Agenda 21 je určená pre miestnu úroveň – v našom prostredí sú to obce (mestá a dediny) a mikroregióny.

TUR chápe verejnosť často len ako nový prístup k ochrane životného prostredia.

Miestna Agenda 21 však spája všetky aspekty rozvoja komunity – ekonomické, sociálne, kultúrne a environmentálne. Miestna Agenda 21 je proces, v ktorom samosprávy spolupracujú s ostatnými záujmovými skupinami mesta alebo obce. K základným prvkom jej stratégie patrí vyhlásenie vízie, ktorá určí hlavné problémy, stanoví konkrétne riešenia a dlhodobý rozvoj komunity. Akčný plán určí úlohy konkrétnych organizácií, partnerov a časový harmonogram. Mechanizmus zavedenia Miestnej Agendy 21 obsahuje aj odpovede na to, ako aktivity úspešne a efektívne zrealizovať, zhodnotiť a aktualizovať. TUR by sa mal riadiť pomocou vypracovaných a schválených dokumentov – na národnej úrovni je to Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja (NS TUR), na regionálnej úrovni Regionálna Agenda 21 a na miestnej úrovni Miestna Agenda 21 (**Hudeková, Mederly, 2003**).

Viac o problematike Miestnej Agendy 21 a jej doterajšom uplatňovaní vo svete a na Slovensku hovorí publikácia "Miestna Agenda 21 – udržateľný rozvoj obcí a mikroregiónov na Slovensku". Podľa tejto publikácie "MA 21 je program trvalo udržateľného rozvoja (TUR) pre 21. storočie, ktorý predstavuje súbor vzájomne sa podporujúcich komunitných aktivít pre obec alebo mikroregión". MA 21 sa prvýkrát spomína v kapitole 28 Agendy 21, dokumentu OSN, ktorý bol prijatý v júni 1992 v Rio de Janeiro na Konferencii o životnom prostredí a rozvoji za účasti 178 krajín sveta, vrátane Slovenska (**Huba a i., 2002**).

Miestna Agenda 21:

- ✓ predstavuje dlhodobý tvorivý proces, v ktorom samosprávy obcí, miest a mikroregiónov spolupracujú v partnerskom vzťahu s ostatnými hlavnými

skupinami spoločnosti. Jedným z cieľov je vytvoriť akčný plán uplatňovania TUR na miestnej úrovni

- ✓ je efektívnym nástrojom na dosiahnutie TUR, pretože sa zakladá na reálnej práci a dobrej znalosti miestnych pomerov
- ✓ jej dlhodobým cieľom by malo byť dosiahnutie TUR pre obec alebo mikroregión a pochopenie globálneho významu miestnych rozhodnutí
- ✓ pri uplatňovaní MA 21 sa vychádza zo zásad robiť viac, avšak postupnými krokmi, používať viac zručnosti ako zdroje, byť menej náročný na spotrebu materiálu a pritom náročnejší na lepšie životné prostredie a kvalitu života

Do miestnej Agendy 21 sú zainteresované osoby a skupiny, ktoré môžu ovplyvniť alebo ktoré môžu byť ovplyvnené výsledkom rozhodnutia, plánu, programu alebo aj procesom, ktorý k tomuto výsledku vedie (**Reitschmiedová a i., 2003**).

Zoznam obcí závisí od konkrétnych podmienok v každej obci:

- ✓ miestna samospráva,
- ✓ regionálna samospráva a miestna štátna správa,
- ✓ verejný sektor,
- ✓ miestne a regionálne podniky a podnikatelia,
- ✓ mimovládne organizácie,
- ✓ zástupcovia vybraných skupín spoločností,
- ✓ jednotlivci začlenení do formálnych skupín a verejnosť,
- ✓ externí partneri

Kľúčovými prvkami podporujúcimi dlhodobý, tvorivý a motivujúci proces MA 21 sú:

- ✓ riadenie a zlepšovanie pôsobnosti miestnej samosprávy v oblasti TUR,
- ✓ integrovanie problematiky TUR do projektov, plánov, programov a každodennej činnosti miestnej samosprávy,
- ✓ zvyšovanie environmentálneho vedomia a vzdelávanie miestnych obyvateľov a predstaviteľov samosprávy,
- ✓ konzultovanie a zapojenie verejnosti,

- ✓ partnerská spolupráca činnosť,
- ✓ tvorba stratégie a akčného plánu TUR,
- ✓ hodnotenie úspešnosti, monitoring, podávanie správ a aktualizácia (**Kozová a i., 2003**).

1.2.2 Slovensko a Agenda 21

Slovenská republika súhlasila s pristúpením k Rio-deklarácii a k Agende 21 uznesením vlády SR z 8. septembra 1992 č. 118 k informácii o priebehu a výsledkoch Konferencie OSN o životnom prostredí a rozvoji. V uznesení vláda SR uložila všetkým ministrom a vedúcim ostatných ústredných orgánov štátnej správy SR využiť výsledky UNCED a zapracovať ich do programov jednotlivých rezortov.

Na podporu efektívnej implementácie Agendy 21 v týchto krajinách bol v rámci Rozvojového programu OSN (United Nations Development Programme - UNDP) vytvorený program Capacity 21, ktorého hlavným cieľom je integrácia a aktívna účasť všetkých zložiek spoločnosti a ich zapojenie do budovania spoločností na princípoch trvalo udržateľného rozvoja. Zvyšovanie vedomia a informovanosti verejnosti je ďalším kľúčovým faktorom programu CAPACITY 21. Capacity 21 predstavuje moderný katalytický prístup, ktorého cieľom je pomáhať rozvojovým a transformujúcim sa krajinám pri vytváraní možností a zdrojov nevyhnutných pre integráciu princípov Agendy 21 do rozvojových procesov na národnej úrovni. Tento program bol vytvorený na podporu ostatných programov UNDP a na koordináciu úsilia, ktoré vynakladajú ostatné organizácie OSN s cieľom harmonického rozvoja ľudskej spoločnosti. Vzhľadom na široký, interdisciplinárny záber nie je program Capacity 21 určený na podporu úzko špecializovaných projektov. Jeho poslaním je byť spúšťačom dlhodobého procesu aktivít zameraných na komplexnú implementáciu princípov trvalo udržateľného rozvoja v jednotlivých krajinách, v ktorých sa snaží rešpektovať osobitné potreby spojené s budovaním kapacít.

V Slovenskej republike sa program CAPACITY 21 začal budovať v júni 1997 po podpise projektovej dokumentácie vysokým predstaviteľom UNDP a ministrom životného prostredia Slovenskej republiky. Rozvojovým cieľom programu sa stalo vybudovanie siete na podporu environmentálneho hodnotenia a trvalej udržateľnosti. Táto účastnícka sieť umožňuje dynamickú výmenu názorov a skúseností, nadväzovanie

kontaktov, propagáciu a prezentáciu inštitúcií a firiem, pripomienkovanie koncepčných a legislatívnych materiálov a podobne. Tento program zapadá do Prvého rámcového programu spolupráce medzi Slovenskou republikou a UNDP, v ktorom je ako jeden z hlavných cieľov definovaná aj spolupráca v oblasti manažmentu životného prostredia.

Ako prostriedok budovania siete na podporu environmentálneho hodnotenia a trvalej udržateľnosti bol zvolený rad pracovných stretnutí zameraných na rôzne oblasti ľudských činností s potenciálnymi negatívnymi vplyvmi na životné prostredie. Išlo o nasledujúce pracovné stretnutia:

- ✓ Energia a životné prostredie
- ✓ Odpadové hospodárstvo a životné prostredie
- ✓ Priemyselná produkcia a životné prostredie
- ✓ Vodné hospodárstvo a životné prostredie
- ✓ Lesné hospodárstvo a životné prostredie
- ✓ Poľnohospodárstvo a životné prostredie
- ✓ Poľnohospodárstvo, lesné a vodné hospodárstvo a životné prostredie (pracovné stretnutie zamerané na spoločné problémy týchto sektorov)
- ✓ Infraštruktúra a životné prostredie (**MŽP, 2008**)

Opatrenia podporujúce uplatňovanie MA 21 na Slovensku sa postupne začali prijímať najmä po roku 1992, keď bývalá ČSFR a následne na to od r. 1993 Slovensko súhlasilo s pristúpením k deklarácii prijatej v Rio de Janeiro (tzv. Rio deklarácia).

Dôležitú úlohu pri podpore miestneho rozvoja môžu zohrať regionálne rozvojové agentúry, vytvorené Ministerstvom výstavby a regionálneho rozvoja SR, ktoré zabezpečujú napr. aj poradenskú službu obciam, podnikateľom a mimovládny organizáciám pri získavaní finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov.

Súčasnú nepriaznivú situáciu inštitucionálneho zabezpečenia, nekoordinovanú prácu jednotlivých rezortov ako aj pretrvávajúci rezortizmus by mohli pozitívne ovplyvniť posilnené kompetencie samosprávy na miestnej a regionálnej úrovni, zlepšujúce sa podmienky na prístup k informáciám, participácia verejnosti a účinnejšia implementácia prijatej Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja SR (**Kozová i., 2003**).

1.2.3 Uplatňovanie Agendy 21

Uplatňovanie zásad trvalo udržateľného rozvoja sa premietlo aj do Európskej dohody o pridružení uzatvorenej medzi Európskymi spoločenstvami a ich členskými štátmi na strane jednej a Slovenskou republikou na strane druhej (Luxemburg, 1993), ktorej článok 72 ods. 2 Hospodárskej spolupráce znie: "Opatrenia hospodárskej politiky a iné opatrenia budú určené na to, aby viedli k hospodárskemu a sociálnemu rozvoju Slovenskej republiky a budú sa riadiť zásadou trvalo udržateľného rozvoja".

Na základe zhodnotenia dosiahnutých výsledkov počas päťročného vývoja a konštatovania zhoršovania trendov trvalo udržateľného rozvoja predstavitelia štátov zúčastnených na 19. Osobitnom zasadnutí Valného zhromaždenia OSN (Summit Zeme + 5) 23. - 27. júna 1997 v New Yorku prijali záväzok "zabezpečiť väčší pokrok v dosahovaní trvalo udržateľného rozvoja" s tým, že "dôsledné uplatňovanie AGENDY 21 je i naďalej životne dôležité a v súčasnosti naliehavejšie než kedykoľvek predtým". Štáty sa zhodli na tom, že "dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja si vyžaduje užšiu integráciu ekonomických, environmentálnych a sociálnych komponentov" a "spoluprácu v duchu globálneho partnerstva" (MŽP, 2008).

Na uplatňovanie Agendy 21 sa možno pozrieť z viacerých hľadísk:

- ✓ *odvetvové hľadisko* - založené na zhodnotení trvalej udržateľnosti rozvoja jednotlivých hospodárskych odvetví, vrátane rozvoja hospodárskych aktivít v environmentalistike,
- ✓ *regionálne hľadisko* - založené na zhodnotení trvalej udržateľnosti rozvoja jednotlivých regiónov (krajov, okresov, miest a obcí),
- ✓ *ekonomické hľadisko* - založené na zhodnotení trvalej udržateľnosti rozvoja makroekonomiky a mikroekonomiky, ako aj vhodnosti ekonomických nástrojov na podporu TUR,
- ✓ *sociálne hľadisko* - založené na zhodnotení trvalej udržateľnosti sociálneho rozvoja a podmienok pre ochranu zdravia obyvateľstva a zdravotnú starostlivosť",
- ✓ *právne hľadisko* - založené na zhodnotení právneho systému na podporu TUR,

- ✓ *výchovno-vzdelávacie hľadisko* - založené na zhodnotení školskej a mimoškolskej výchovy k trvalej udržateľnosti, úrovne spoločenského vedomia a angažovanosti obyvateľstva v tomto smere (**Klinda, 2000**).

Uplatňovaním a vyhodnocovaním účinnosti Agendy 21 a koordináciou prípravy rozvojových dokumentov sa zaoberá aj Rada vlády SR pre trvalo udržateľný rozvoj zložená zo zástupcov ústredných orgánov štátnej správy zameraných na hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj, zástupcov krajských úradov a osobností vedeckého a spoločenského života z relevantných organizácií a zo združení občanov s orientáciou na hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj.

Agendu 21 a v nej obsiahnuté zásady trvalo udržateľného rozvoja je potrebné uplatňovať vo všetkých odvetvových a regionálnych rozvojových koncepciách. V členských štátoch OSN sa na základe stratégií hospodárskej politiky, sociálnej politiky, informačnej politiky a environmentálnej politiky predpokladá do roku 2002 v súlade s odporúčaniami UNCED vypracovanie a prijatie národných stratégií trvalo udržateľného rozvoja. (**MŽP, 2008**)

1.3 Indikátory TUR

V súčasnosti, vo vedeckej a odbornej literatúre je vypracovaných niekoľko definícií indikátorov. Tak napr. **OECD (1993)**, charakterizuje indikátory ako parametre alebo hodnoty odvodené z parametrov, ktoré dávajú informáciu o stave určitého javu, o životnom prostredí respektíve území.

EPA (1995), definuje indikátory ako určité parametre (t. j. merateľné alebo pozorovateľné veličiny), alebo ako určité hodnoty derivované z parametrov, ktoré poskytujú dôležité informácie o charakteristikách alebo trendoch (zmenách) v životnom prostredí, v ľudských aktivitách alebo vzájomnom vzťahu medzi človekom a životným prostredím.

Rodenburg (1996), charakterizuje indikátory ako presné štatistické miery, merateľné porovnateľným spôsobom v čase a priestore s jasným sociálnym cieľom.

Nixon a Frod (1996), si predstavujú pod termínom indikátor užitočný nástroj na uľahčenie manažmentu lokálnych, regionálnych a národných koncernov.

Murcott (1997), definuje indikátory ako miery, ktoré zjednodušujú a kvantifikujú informácie, predstavujúc pritom model lepšej komplexity reality a slúžia na meranie kritérií.

Hart (1998), chápe termín indikátory ako spôsob na meranie, označovanie, zdôrazňovanie a riešenie problémov s väčšou alebo menšou presnosťou, alebo ako znak, príznak alebo index, ktorý sa používa na demonštrovanie vizuálneho stavu systému.

V našej literatúre ich najvýstižnejšie charakterizoval **Huba (1996)**, ktorý uvádza, že „indikátory trvalej udržateľnosti predstavujú spravidla merateľné parametre, ktoré čo najvýstižnejšie charakterizujú posudzovanú realitu, trend a podobne z hľadiska jej kompatibility s princípom (zásadami) a kritériami trvalej udržateľnosti“ a **Izakovičová (1996)**, podľa ktorej sú indikátory špeciálne vyrobené, alebo transformované dáta, ktoré podávajú podstatné informácie o rozvoji spoločnosti hospodárskym a politickým subjektom aj verejnosti.

Zjednodušene sa dá povedať, že indikátory trvalo udržateľného rozvoja predstavujú určité kvantifikované a kvalifikované informácie, ktoré pomáhajú objasniť, ako sa menia vzťahy a procesy v životnom prostredí a spoločnosti v určitom čase (**Krasnec, 2000**).

Ich dôležitosť a potreba vyplýva z ich troch základných funkcií (**Sustainable Development, 1994**):

- ✓ zjednodušovanie, uľahčovanie (simplification),
- ✓ kvantifikácia (quantification),
- ✓ komunikácia, informácia (communication).

Meranie a vyhodnocovanie určitých rozvojových ukazovateľov je v súčasnosti samozrejmosťou vo všetkých hlavných oblastiach ľudskej činnosti (najmä v ekonomike, ale aj v demografii, zdravotníctve, životnom prostredí a i.). Štatistické údaje predstavujú veľmi dôležitý a užitočný doplnok informácií s vysokou vypovedacou schopnosťou a tvoria významný podklad pre rozhodovanie na všetkých úrovniach. Na druhej strane sú z histórie známe príklady zneužívania a účelového interpretovania štatistických údajov, čo zdôrazňuje potrebu citlivého výberu ukazovateľov a používania vhodných štatistických nástrojov (**Šmíralová, 2010**).

Doteraz používané ukazovatele neindikujú dostatočne jasne do akej miery je nastúpená cesta smerom k trvalej udržateľnosti správna. Nepoužívajú sa metódy, ktoré by hodnotili interakcie medzi rozvojom jednotlivých sektorov ako je životné prostredie, rast populácie, sociálne a ekonomické otázky. Najefektívnejším nástrojom hodnotenia životného prostredia a TUR sú indikátory. Indikátory sú merateľné veličiny poskytujúce informácie o stave, vývoji a trendoch javov a procesov v ich kvantitatívnom a kvalitatívnom vyjadrení. Ich úlohou je komplexne a objektívne odrážať stav v dosahovaní vytýčených politických a strategických cieľov. Mali by spĺňať kritériá merateľnosti, vedeckého zdôvodnenia a politickej relevantnosti (**MŽP SR, 2008**).

Za slabé miesta koncepcie trvalej udržateľnosti a jej uplatňovania v rozhodovaní i každodennom živote sa považuje jej nejednoznačnosť, nedostatočná konkrétnosť a obmedzená merateľnosť. Jednou z ciest, ako prekonať toto obmedzenie je vytvorenie systému ukazovateľov TUR, ktoré by prostredníctvom merateľných hodnôt charakterizovali základné atribúty vývoja posudzovanej komunity, územnosprávnej jednotky či odvetvia z hľadiska jej (jeho) rešpektovania, resp. nerešpektovania princípov a kritérií trvalej udržateľnosti (**Demo a i. 2006**).

Indikátory môžu spĺňať celý rad funkcií. Môžu zjednodušovať, objasňovať a sprostredkovať súhrnné informácie pre rozhodovanie, pomáhať začleňovaniu prírodných a sociálnych vied do rozhodovania a pomáhať merať a upresňovať pokrok smerom k cieľom trvalo udržateľného rozvoja. Môžu poskytovať včasné varovanie na možné ekonomické, sociálne a environmentálne ohrozenia. Predstavujú tiež dôležité nástroje na prenos predstáv, myšlienok a hodnôt (**Mederly, 2001**). Ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja by sa mali používať v rozhodovacom procese na úrovni jednotlivých krajín. Nie všetky ukazovatele sú však použiteľné v každej individuálnej situácii. Krajiny by si mali vybrať a aplikovať tie ukazovatele, ktoré sú relevantné z hľadiska ich národných priorít, cieľov a plánov (**Demo a kol., 1999**).

Z vecného hľadiska sa podľa **Krasneca (2003)**, najčastejšie indikátory TUR rozdeľujú podľa 4 oblastí (aspektov) - sociálne, ekonomické, environmentálne a inštitucionálne indikátory:

- ✓ *sociálna oblasť* - stav a vývoj demografickej a sociálnej štruktúry a životnej úrovne obyvateľov,

- ✓ *ekonomická oblasť* - stav a vývoj ekonomickej výkonnosti a aktivity obyvateľov,
- ✓ *environmentálna oblasť* - stav a vývoj životného prostredia obce/mikroregiónu,
- ✓ *inštitucionálna oblasť* - monitorovanie fungovania samosprávy a štátnej správy, participácie občanov obce/mikroregiónu na správe vecí verejných.

Napriek tomu, že v súčasnosti existuje značné množstvo údajov, treba zhromaždiť ešte viac údajov odlišného typu, ktoré by na miestnej, krajskej, národnej a medzinárodnej úrovni umožnili identifikovať stav a trendy vývoja ekosystémov, prírodných zdrojov, znečisťovania a sociálno-ekonomických charakteristík. Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja (ďalej TUR) je veľmi široká a komplexná. Preto je prirodzené, že na hodnotenie pokroku, resp. smerovania k napĺňaniu jej cieľov je vhodné využívať aj štatistické nástroje – zhromažďovať a hodnotiť informácie a zaviesť určité merateľné charakteristiky. Tento fakt sa uvádza už v samotnej Agende 21, v ktorej sa zdôrazňuje potreba harmonizácie snahy na vyvinutie indikátorov TUR na národnej, medzinárodnej a globálnej úrovni, vrátane spracovania pravidelne aktualizovaných a široko dostupných správ a databáz (**Mederly, 2001**).

Ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja by sa mali používať v rozhodovacom procese na úrovni jednotlivých krajín. Nie všetky ukazovatele sú však použiteľné v každej individuálnej situácii. Krajiny by si mali vybrať a aplikovať tie ukazovatele, ktoré sú relevantné z hľadiska ich národných priorít, cieľov a plánov (**Demo a i., 2006**).

V oblasti vyhodnocovania rozvojových ukazovateľov vrátane ukazovateľov TUR sa v uplynulom desaťročí celosvetovo urobil veľký pokrok. Najznámejšie organizácie venujúce sa tejto problematike na globálnej úrovni sú predovšetkým Svetová banka, OSN a jej rôzne zložky (UNDP, UNEP, WHO, FAO a i.), World Resource Institute, WorldWatch Institute. Na európskej úrovni sa venuje vyhodnocovaniu štatistických úradov najmä EUROSTAT. V Slovenskej republike je ústredným orgánom štatistického sledovania a vyhodnocovania údajov Štatistický úrad SR (**Mederly, 2001**).

1.3.1 Indikátory trvalo udržateľného rozvoja na regionálnej a miestnej úrovni

Okrem medzinárodnej a národnej úrovne je dôležité vyhodnocovať pokrok v oblasti udržateľného rozvoja aj na nižších úrovniach. Indikátory na regionálnej úrovni sú doposiaľ zriedkavé, na hodnotenie indikátorov je však veľmi vhodnou základňou miestna úroveň.

V rámci EÚ sa od roku 2000 vyvinulo a hodnotilo niekoľko indikátorových systémov určených najmä pre mestá. V rokoch 1999–2003 bola realizovaná široká iniciatíva smerujúca k vyhodnocovaniu indikátorov udržateľného rozvoja európskych miest, tzv. *spoločné európske indikátory* – European Common Indicators (**Anonymus, 2003**). Navrhnutý bol výsledný súbor 10 indikátorov, ktoré boli vyhodnotené do r. 2003 celkovo v 42 modelových samosprávach (mestách a regiónoch).

Huba a i. (2000), definuje indikátor TUR mesta veľmi jednoducho a výstižne ako merateľný údaj, ktorý poskytuje informáciu o tom, či aktivity na území mesta smerujú k trvalo udržateľnému rozvoju.

Indikátory (ukazovatele) TUR sú praktickým nástrojom na meranie postupu prác v rámci programu MA 21. Indikátory TUR môžu spĺňať v rámci MA 21 celý rad funkcií - zjednodušovať, objasňovať a sprostredkovať súhrnné informácie pre rozhodovanie obce/mikroregiónu, pomáhať začleňovaniu environmentálnych, sociálnych, kultúrnych a sociálnoekonomických aspektov do rozhodovania a pomáhať merať a upresňovať pokrok obce/mikroregiónu smerom k cieľom TUR, poskytovať včasné varovanie pred možným ekonomickým, sociálnym a environmentálnym ohrozením. Bežne používané ukazovatele (napr. HDP) a meranie individuálnych zdrojov alebo tokov znečistenia, nie sú samé osebe vhodnými indikátormi trvalej udržateľnosti (**Šmiralová, 2010**).

Medzi povinné indikátory ECI patrí:

- 1) spokojnosť občanov s miestnou komunitou
- 2) miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám
- 3) miestna mobilita a doprava cestujúcich
- 4) dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb
- 5) kvalita miestneho ovzdušia

Okrem povinných indikátorov boli tiež vyhodnotené indikátory dobrovoľné:

- 1) doprava detí do školy

- 2) trvalo udržateľný manažment samosprávy a miestnych podnikateľov
- 3) znečistenie životného prostredia hlukom
- 4) trvalo udržateľné využívanie krajiny
- 5) produkty podporujúce trvalú udržateľnosť

Pri formulovaní a výbere indikátorov musíme vždy starostlivo prihliadať na tri hľadiská (úrovne): *kvalitu, kvantitu a čas*. Ku každej úrovni cieľov treba osobitne vybrať charakteristické indikátory. Pri ich výbere sa musí predovšetkým ujasniť, ako (akými indikátormi) sa bude sledovať plnenie cieľov (napr. dlhodobých strategických, krátkodobých implementačných). Základnou zásadou je vybrať indikátory tak, aby korešpondovali s prioritami a cieľmi MA 21. K tomu, aby bolo možné určitý indikátor považovať za relevantný vzhľadom k problematike MA 21, musí samozrejme spĺňať určité predpoklady - napr. významnosť, reprezentatívnosť, merateľnosť, spoľahlivosť, výpovedná schopnosť, relevantnosť vzhľadom k cieľom MA 21 (**Huba a i., 2000**).

Dôležité je predovšetkým, aby údaje boli reprezentatívne vzhľadom k MA 21 danej obce/mikroregiónu, aby boli merateľné, dali sa opakovane získavať a vyhodnocovať s minimálnymi nákladmi. K tomu je potrebné využiť jednak existujúce zdroje údajov, jednak vlastné prieskumy a kvalifikované odhady (**Šmiralová, 2010**).

Pri návrhu indikátorov je vhodné vychádzať z existujúcej údajovej databázy. V tomto ohľade sú podmienky v SR pre všetky obce a regióny obdobné. Významným zdrojom informácií sú štátne štatistické zisťovania, ktoré sa vykonávajú každoročne Štatistickým úradom SR, jeho krajskými pracoviskami a orgánmi štátnej správy. Dobrým zdrojom dát sú výsledky pravidelného sčítania obyvateľstva, domov a bytov v SR, ktoré sa opakuje v desaťročných intervaloch (naposledy v máji 2001) a poskytuje rozsiahle údaje o demografii, osídlení a niektorých sociálnych ukazovateľoch podľa obcí SR. Viaceré zdroje informácií sa sústreďujú aj na úrovni miestnej samosprávy - napr. údaje z matriky, údaje o podnikateľských subjektoch, pozemkoch, stavebnej činnosti, v oblasti životného prostredia sú to údaje o znečisťovateľoch ovzdušia, tvorbe a nakladaní s odpadmi a pod. Ďalším dôležitým zdrojom informácií sú regionálna štátna správa a samospráva, a to najmä informácie sústredené v odvetvových aj prierezových rozvojových dokumentoch - napr. územných plánoch VÚC a pod. Významným zdrojom získavania informácií sú samotní občania príslušnej obce/mikroregiónu (**Mederly a i., 2003**).

---

2 Cieľ práce

Sociálny aspekt trvalo udržateľného rozvoja vychádza zo základného faktu, že skutočným bohatstvom spoločnosti sú jej ľudia. Cieľom TUR by preto malo byť vytvorenie takého prostredia, ktoré umožní prežiť ľuďom dlhý, zdravý, plnohodnotný a tvorivý život.

Hlavným cieľom diplomovej práce je komplexnejšia analýza regionálneho združenia Dolná Nitra, ktoré pôsobí na území Slovenskej republiky. Na základe získaných poznatkov zároveň poukazujeme na pozitívne a negatívne aspekty procesu spolupráce medzi vybranými obcami.

Vyhodnocované sú nasledovné indikátory:

- ✓ koeficient populačného rastu,
- ✓ demografická štruktúra obyvateľstva,
- ✓ hustota obyvateľstva,
- ✓ čistý migračný pomer
- ✓ miera nezamestnanosti.

Výsledky boli porovnávané medzi jedenástimi obcami mikroregiónu Dolná Nitra navzájom, s okresom Nitra a so Slovenskou republikou.

Čiastkové ciele:

1. Charakteristika sledovaného územia
2. Analýza a hodnotenie vybraných sociálnych indikátorov TUR regionálneho združenia Dolná Nitra, ako aj návrh na zlepšenie ich stavu a ďalšieho vývoja.

---

3 Materiál a metodika práce

3.1 Charakteristika objektu skúmania

3.1.1 Administratívno-správna príslušnosť územia

Základné údaje o území

Počet obyvateľov: 11.863

Počet obcí: 11

Zoznam obcí zaradených do územia Dolná Nitra:

- ✓ Babindol
- ✓ Čechynce
- ✓ Dolné Obdokovce
- ✓ Golianovo
- ✓ Klasov
- ✓ Malý Cetín
- ✓ Paňa
- ✓ Pohranice
- ✓ Veľký Cetín
- ✓ Veľký Lapáš
- ✓ Vinodol

Región (NUTS II): Západné Slovensko

Vyšší územný celok (NUTS III): Nitriansky

Okres: Nitra

Toto územie z historického hľadiska predstavovalo zázemie s bohatou poľnohospodárskou produkciou a silnými podnikateľskými subjektmi v poľnohospodárskej prvovýrobe, ako aj tradíciou pestovania viniča, ktorá v území pretrváva dodnes. Spoločné historické prepojenie a znaky územia sú prenesené. Regionálne združenie Dolná Nitra sa nachádza na rozhraní dvoch okresov Nitra a Nové

Zámky. Obce verejno-súkromného partnerstva patria z hľadiska administratívno-správnej príslušnosti do Nitrianskeho kraja a do okresu Nitra. Najväčšou obcou v rámci mikroregiónu je obec Vinodol (1 943 obyvateľov), najmenšia je obec Paňa (314 obyvateľov).

Komparatívne výhody daného územia oproti ostatným územiam:

- ✓ nízky podiel chránených území,
- ✓ vysoká bonita ornej pôdy,
- ✓ vysoký percentuálny podiel ornej pôdy na pôde poľnohospodárskej,
- ✓ vysoká produkčná schopnosť poľnohospodárstva,
- ✓ zachovalý genofond kvalitnej vínnej révy,
- ✓ kvalifikovaná a sofistikovaná pracovná sila v obciach,
- ✓ výhodná geografická poloha vzhľadom k inovačným pólom rastu (Nitra a Vrábľa),
- ✓ diverzifikovaná ekonomická základňa,
- ✓ existencia zachovalých vinohradov s typickými vínnymi domčekmi,
- ✓ dobrá vybavenosť cestnou infraštruktúrou.

3.1.2 Geologické pomery

Geologický podklad

Vo väčšine území (krajinné územia Vinodol, Veľký Cetín, Malý Cetín, Čechynce, Golianovo, Paňa, Babindol, S+V+J Veľký Lapáš, Klasov, J Dolné Obdokovce) predstavujú neogénne sivé a pestré íly, prachy, štrky, piesky, slojky lignitu, sladkovodné vápence a polohy tufitov: dák-roman. Neogény podklad väčšiny obce Pohranice predstavujú sedimenty panónu až pontu, predstavované sivými prevažne vápnitými ílmi, prachmi, pieskami, štrkami, objavujú sa aj slojky lignitu a polohy sladkovodných vápencov. Tieto sedimenty zasahujú okrajovo aj do SZ časti k.ú. Veľký Lapáš, Dolné Obdokovce a V časti k.ú. Klasov. Do krajinného územia Pohranice okrajovo v SV časti zasahujú druhohorné piesčité a krinoidné vápence s výskytom hľuznatých vápencov. V SZ časti Pohraníc geologický podklad tvoria hlbinné magmatity (biotitické tonality až granodiority, miestami porfýrické).

Kvartérny pokryv

V krajinnom území Pohranice sú to deluviálne sedimenty, predstavované hlinitými, hlinito-piesčitými, hlinito-kamenitými, piesčito-kamenitými až balvanovitými svahovinami a sutinami, ktoré prechádzajú do eolických sedimentov. Pozdĺž vodných tokov sú to fluviálne sedimenty (prevažne nívne humózne hliny alebo hlinito-piesčité až štrkovito-piesčité hliny dolinných nív).

Ostatná časť riešeného územia je pokrytá eolickými sedimentmi, ktoré predstavujú spraše a piesčité spraše, vápnité sprašové a nevápnité sprašové hliny, predpokladaná mocnosť pokryvu je 6-8 m.

3.1.3 Geomorfologické pomery

Riešené územie z hľadiska začlenenia do geomorfologických jednotiek spadá do subprovincie Malá dunajská kotlina, oblasti Podunajská nížina, celku Podunajská pahorkatina:

- ✓ podcelku Žitavská pahorkatina (S,V,J obce Čechynce, Dolné Obdokovce, Golianovo, Klasov, Malý Cetín, Paňa, Pohranice, S,J,V obce Veľký Cetín, Veľký Lapáš, Vinodol),
- ✓ podcelku Nitrianska pahorkatina (Babindol),
- ✓ podcelku Nitrianska niva (J a JZ obce Čechynce, Z Malý Cetín, Z Veľký Cetín, časť Vinodol).

Charakteristika geomorfologických jednotiek:

1. **Žitavská pahorkatina** - je trojuholníkový morfologický útvar s mierne členitým reliéfom medzi údoliami riek Nitra a Žitava. Usporiadanie chrbtov a dolín je v smere SZ-JV a S-J. Povrch územia je približne rovný, miestami mierne zvlnený s úklonom k JV. Doliny medzi chrbtami majú tvar úvalín. Relatívna výšková členitosť dosahuje 30 – 100 m. Po západnej strane Žitavskej pahorkatiny prebieha nevýrazný pás nižšieho stupňa tvorený nízkou terasou rieky Nitry, ktorý je zakrytý sprašovými pokryvmi. V miestach, kde sa Žitavská pahorkatina styka s pohorím Tribeč je morfológia poznačená zvetralinovým plášťom – náplavovými a suťovými kuťelmi a tiež súvislými osypmi. Územie má relatívne strmé tvary a sedimenty sú náchylné na tvorbu zosuvov. S výnimkou malých lesných remíz a hájov je úplne odlesnená a premenená na vysoko produktívnu ornú pôdu, len vidiecke osídlenie.

2. **Nitrianska niva** - 3 až 5 km široká niva so štrkovo-piesčitými a kalovými nánosmi, jednotvárne ploché územie s plytkými depresiami na miestach starých korýt a opustených meandrov, územie premenené na polia, miestami aj na lúky, intenzívne osídlená prevažne sídlami vidieckeho typu.

3. **Nitrianska pahorkatina** – pahorkatina pokrytá sprašou a sprašovými hlinami, je rozčlenená do plochých, mierne modelovaných chrbtov, ktoré rozčleňujú vodné toky do úvalinových dolín, pod úpäťm Považského Inovca sú náplavové kužele. Relatívne výšky plochých chrbtov pahorkatiny sa pohybujú od 30 do 70 m. Sklony strání dosahujú priemerne 3-7°, len strmšie svahy asymetrických dolín a úvalinovitých dolín dosahujú 12-17° (orientované sú väčšinou Z, SZ až S smerom a sú tektonicky podmienené). Lesy sa zachovali len vo fragmentoch, je tu intenzívna poľnohospodárska výroba, v poriečnych nivách sú lúky, vidiecke sídla.

Celkovo sa nadmorská výška v riešenom území pohybuje v intervale od 126 m n.m. do 313 m n.m. V krajinnom území Vinodol, Veľký Cetín, Malý Cetín a Čechynce prevláda *reliéf rovín a nív* a v ostatnom území *reliéf nížinných pahorkatín*. Z vybraných tvarov reliéfu sa v riešenom území prejavujú najmä úvaliny nížinných pahorkatín – ide o plytké a dlhé zníženiny.

3.1.4 Pedologické pomery

V riešenom území dominuje intenzívna poľnohospodárska výroba, ktorá je založená na využívaní kvalitných pôd černoziemného a hnedozemného typu. Okrajovo zo SV časti krajinného územia Pohranice zasahujú redziny (oblasť Kolíňanského vrchu).

- ✓ *Černozeme* - sú pôdnym typom s tmavým humusovým horizontom vyskytujúcim sa na sprašiach, na starších nivných sedimentoch, kde už veľmi dlhú dobu nedochádzalo k záplavám a v niektorých územiach aj na sprašových hlinách
- ✓ *Hnedozeme* - sú pôdy na sprašiach alebo sprašových hlinách s tenkým svetlým humusovým horizontom a výrazným B horizontom zvetrávania alebo premiestnenia ílu., prevažne neobsahujú skelet.

- ✓ *Redziny* - sú to charakteristické pôdy na vápencoch a dolomitoch, väčšinou s tmavým humusovým horizontom, pod ktorým je substrát alebo B horizont zvetrávania. V celom profile alebo len v substráte obsahujú karbonáty.

Z hľadiska zrnitosti v riešenom území prevládajú pôdy hlinité, pozdĺž vodného toku Kadaň, najmä v jeho hornej a strednej časti pôdy ílovito hlinité. Pôdy v zastavaných plochách, v záhradkárskych a vinohradníckych lokalitách sa zaraďujú medzi antropogénne pôdy.

3.1.5 Klimatické pomery

Riešené územie spadá do *klimatickej oblasti teplej (T)* (priemerne 50 a viac letných dní za rok s denným maximom teploty vzduchu $> 25^{\circ}\text{C}$). V území prevládajú severné, severozápadné vetry.

- ✓ Priemerná ročná teplota vzduchu sa pohybuje od $8-10^{\circ}\text{C}$.
- ✓ Priemerná teplota v januári je -2 až -3°C .
- ✓ Priemerná teplota v júli je 18 až 20°C .
- ✓ Priemerné ročné úhrny zrážok sú okolo $500 - 600$ mm, priemerné úhrny zrážok v januári sú 30 až 50 mm a v júli menej ako 60 mm.
- ✓ Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je menej ako 40 dní .
- ✓ Priemerný počet dní s dusným počasím sa pohybuje v intervale $20-30$.
- ✓ Priemerný počet dní s hmlou je $20 - 45$ (oblasť nížin so znížením výskytom hmiel).

3.1.6 Hydrologické pomery

Riešené územie spadá do čiastkového povodia rieky Nitra, ktorú je možné v podmienkach Slovenska zaradiť medzi stredne veľké a menej vodnaté vodné toky. Územím preteká rieka Nitra (cez Čechynce, Malý Cetín, Veľký Cetín, Vinodol) ako najvýznamnejší vodný tok, ktorý ovplyvňuje vodný režim v území. Rieka Nitra má režim odtoku snehovo - dažďový, vysoká vodnatosť je v mesiacoch marec - apríl, najnižšia vodnatosť v mesiaci november.

Cez územie pretekajú d'alšie vodné toky:

- ✓ **potok Kadaň**, ktorý je ľavostranným prítokom rieky Nitra, jeho celková dĺžka je 17,8 km, na toku je v krajinnom území Golianovo vybudovaná vodná nádrž. Vodný tok preteká poľnohospodárskou krajinou a intravilánmi obcí Štitáre, Pohranice, Lapáš a Golianovo, nad obcou Veľký Cetín ústí do rieky Nitry,
- ✓ **Štitársky kanál** – preteká k.ú. Pohranice cez rybníky Dolná Malanta
- ✓ **Babindolský potok** – preteká intravilánom obce Babindol, ústí do VN Vráble v k.ú. Klasov
- ✓ **Teplá** – ústí do Babindolského potoka v k.ú. Klasov
- ✓ **Klasovský potok** – ústí do vodného toku Teplá v k.ú. Klasov
- ✓ **Hostianský potok** - preteká k.ú. Dolné Obdokovce, je to významný pravostranný prítok Žitavy, ústí doň mimo riešeného územia
- ✓ **Paniansky potok** – ľavostranný prítok rieky Nitry, ústí v k.ú. Vinodol
- ✓ **Lúžtek** – pravostranný prítok rieky Žitavy, ústí mimo riešeného územia, preteká krajinným územím Paňa, Klasov
- ✓ **Obdokovský potok** – preteká intravilánom obce Dolné Obdokovce, ústí do Babindolského potoka mimo riešeného územia,
- ✓ **Tichý, Betlemský a Veskejský kanál**, ktoré ústia do vodnej nádrže v krajinného územia Golianovo.

Vodné plochy

V južnej časti riešeného územia na vodnom toku Kadaň je vybudovaná vodná nádrž Golianovo, jeho rozloha je 31 ha, jeho účelom je chov rýb. Nakoľko je vybudovaná v krajine s intenzívne využívaným poľnohospodárskym pôdnym fondom, je mimoriadnym ekostabilizačným faktorom spolu s brehovou vegetáciou. Zároveň je VN Golianovo evidovaná ako chránená rybárska oblasť č. 59.

3.1.7 Fauna a flóra

Lesná vegetácia

Pre optimálnu krajinnú štruktúru má veľký význam podiel a priestorové rozloženie plôch lesných porastov. Lesné pozemky tvoria vzhľadom na plochu celého

riešeného územia minimálny podiel - zaberajú plochu 239,15 čo predstavuje 2,2 %. Nachádzajú sa tu lesné porasty zaradené do dvoch kategórií, a to hospodárske lesy a ochranné lesy.

- ✓ *Hospodárske lesy* sa nachádzajú na ploche 227,58 ha – ich prvoradou funkciou je produkcia dreva, okrem produkčnej funkcie plnia hospodárske lesy spravidla aj funkcie ďalšie, ich význam je však nižší.
- ✓ *Ochranné lesy* nachádzajú sa iba v k.ú. Pohranice na ploche 11,57 ha. – ich hlavnou funkciou je ochrana pôdy.

V lesných porastoch sú zastúpené z pôvodných drevín jaseň štíhly, dub zimný, dub, letný, dub cer, hrab obyčajný, z nepôvodných drevín dominuje agát biely a topol šľachtený.

Biotopy európskeho a národného významu

V riešenom území vzhľadom na prírodné podmienky lokality biotopov národného alebo európskeho významu sú viazané na pôvodné a prirodzené lesné komplexy (napr. územie európskeho významu Vinodolský háj), plochy v blízkosti vodných tokov a vodných plôch (napr. Golianovo - biotop európskeho významu: Vrbovo-topoľové nížinné lužné lesy), ostatné vodné a mokrad'ové biotopy a trávinnobylinné biotopy. V riešenom území nie sú evidované chránené stromy, chránené druhy sú viazané najmä na vodné, mokrad'ové, trávinnobylinné a lesné biotopy a sú tu evidované nasledovné mokrade regionálneho významu - VN Vráble (Klasov, Vráble, Veľké Chyndice), Vinodolský luh – Hájik (Vinodol).

3.2 Charakteristika vybraných indikátorov

3.2.1 Koeficient populačného rastu

Stručná definícia: Priemerný ročný stupeň zmeny vo veľkosti populácie v určitom období.

Merná jednotka: Zvyčajne sa vyjadruje na tisíc obyvateľov.

Agenda 21: Kapitola 5: Dynamika demografického rastu a trvalo udržateľný rozvoj.

Typ ukazovateľa: Hybná sila.

Účel: Koeficient populačného rastu meria rýchlosť zmeny veľkosti populácie.

3.2.2 Demografická štruktúra obyvateľstva

Stručná definícia: Indikátor hodnotí demografické ukazovatele vybraného územia – počet obyvateľov, vekovú štruktúru (podiel obyvateľov predproduktívneho, produktívneho a poproduktívneho veku), pohlavnú štruktúru, vzdelanostnú štruktúru, národnostnú a náboženskú štruktúru.

3.2.3 Hustota obyvateľstva

Stručná definícia: Celkový počet obyvateľov krajiny alebo územia vydelený veľkosťou územia (na jednotku plochy).

Merná jednotka: Zvyčajne sa vyjadruje ako počet obyvateľov na kilometer štvorcový.

Agenda 21: Kapitola 5: Dynamika demografického rastu a trvalo udržateľný rozvoj.

Typ ukazovateľa: Stav.

Účel: Tento ukazovateľ meria koncentráciu obyvateľstva v priestore. Hustota obyvateľstva sa môže využívať ako parciálny indikátor požiadaviek a aktivít ľudí v danom území. Pre analytické účely sú vhodnejšie presnejšie ukazovatele, ako napr. počet obyvateľov na jednotku obývateľnej alebo kultivovateľnej pôdy. Rovnako užitočné môžu byť aj ukazovatele, rozpísané do kategórií podľa veľkosti miest, v spojení s ďalšími ukazovateľmi sídelných útvarov.

3.2.4 Čistý migračný pomer

Stručná definícia: Pomerný rozdiel medzi počtom imigrantov a emigrantov v určitej oblasti a v určitom období k priemernému počtu obyvateľov v danej oblasti a v danom období. Medzinárodná a vnútroštátna migrácia sa uvádza oddelene.

Merná jednotka: Zvyčajne sa vyjadruje na tisíc obyvateľov.

Agenda 21: Kapitola 5: Dynamika demografického rastu a trvalo udržateľný rozvoj.

Účel: Čistý migračný pomer meria geografický pomer. Migrácia patrí popri narodení a smrti k základným demografickým javom, ktoré priamo ovplyvňujú počet obyvateľov (veľkosť populácie) v danej oblasti.

3.2.5 Miera nezamestnanosti

Stručná definícia: Miera nezamestnanosti je pomer nezamestnaných k celkovej pracovnej sile.

Merná jednotka: %

Agenda 21: Kapitola 3: Boj s chudobou

Typ ukazovateľa: Hybná sila.

Účel: Miera nezamestnanosti vymeriava časť pracovnej sily, ktorá v skúmanom období:

- 1) nebola v práci alebo dočasne absentovala (t.j. nebola platená ani samostatne zárobkovo činná),
- 2) je k dispozícii,
- 3) alebo hľadá prácu

V rámci tohto ukazovateľa je sledovaná aj vzdelanostná štruktúra nezamestnaných, veková štruktúra nezamestnaných a štruktúra nezamestnaných podľa dĺžky evidencie.

Pre interpretáciu výsledkov analýzy sú použité grafické výstupy programu MS Excel.

3.3 Pracovné postupy

Za účelom naplnenia cieľa diplomovej práce sme zvolili nasledovnú postupnosť krokov:

1. *Štúdium odbornej a vedeckej literatúry a časopisov* domácich i zahraničných autorov, vyhlášok, nariadení, zákonov, základných dokumentov, aktuálnych dokumentov k regionálnej politike a ďalších interných dokumentov, z údajov poskytnutých Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), rozpočtu, pracovných materiálov, výročných správ, internetových zdrojov najmä Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky, Štatistického úradu Slovenskej republiky a Národnej siete rozvoja vidieka Slovenskej republiky.
2. *Výber objektu skúmania.* Objektom skúmania v diplomovej práci je územie Dolná Nitra pôsobiace na území Slovenskej republiky. Územie bolo vybraté na základe dobre dostupných zdrojov. V diplomovej práci je hodnotený súčasný

stav územia Dolná Nitra pomocou vybraných sociálnych indikátorov trvalo udržateľného rozvoja.

3. *Charakteristika princípu fungovania územia Dolná Nitra.* Konštituovaniu verejno-súkromného partnerstva predchádzala spoločná spolupráca viacerých obcí v nitrianskom okrese a podzoborskom Regióne. Táto spolupráca bola založená na báze Združenia miest a obcí nitrianskeho regiónu.
4. *Identifikácia problémov v činnosti územia Dolná Nitra.* V tejto časti sme sa zamerali na hodnotenie konkrétnych ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja územia Dolná Nitra. V závere sme poukázali na nedostatky a problémy, s ktorými sa územie Dolná Nitra stretáva.
5. *Návrhy a odporúčania pre prax.* Na základe poznaných faktov vychádzajúcich z analýzy štruktúr a činnosti územia Dolná Nitra sme vyvodili návrhy a odporúčania pre možné zlepšenie aktivít územia Dolná Nitra.
6. *Záver.* V závere sme zhrnuli všetky dovtedajšie poznatky o možnostiach územnej spolupráce, o fungovaní daných štruktúr a spôsoboch naplnenia nášho stanoveného cieľa diplomovej práce, ktorým bolo analyzovať vybrané sociálne indikátory trvalo udržateľného rozvoja na území Dolná Nitra.

3.3.1 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

V jednotlivých častiach našej práce boli použité nasledujúce metódy:

- a) *Analýza a zhodnotenie súčasného stavu vybraných indikátorov* – väčšina empirickej časti našej práce je postavená na analýze určitých javov, procesov a faktov.
- b) *Syntéza* - vychádza z analyzovaných faktov a je prezentovaná vo forme výstupov z činnosti územia Dolná Nitra. Je to súhrnné hodnotenie vybraných sociálnych indikátorov trvalo udržateľného rozvoja.
- c) *Indukcia a dedukcia.*
- d) *Vedecká abstrakcia* – z hľadiska vonkajších podmienok sme dospeli k tomu, že existuje dostatok rôznorodých materiálov týkajúcich sa územnej spolupráce. S cieľom vymedziť objekt skúmania sme abstrahovali od množstva pre nás nie podstatnejších okolností a súvislostí pre účely našej práce. Keďže danú problematiku uvádzame na konkrétnom príklade územia Dolná Nitra, v práci

neuvádzame komplexnejšie závery, ale predkladáme len postrehy z pohľadu vonkajšieho pozorovateľa.

3.3.2 Metodický postup pri zostavovaní SWOT analýzy

Metodickým základom pre zostavenie SWOT analýzy bola situačná analýza, teda mapovanie všetkých existujúcich zdrojov v území, výstupy z realizovaného dotazníkového prieskumu a taktiež výstupy z verejných obecných stretnutí, ktoré prebiehali v každej obci. Zber a spracovanie auditov zdrojov prebiehal od októbra 2007 do mája 2008, dotazníkový prieskum bol realizovaný v júny a júli 2008. Verejné obecné stretnutia boli realizované v júli 2008.

SWOT analýzu sme rozdelili na dve časti:

- ✓ Analýzu silných a slabých stránok (S- strenghts, W – weaknesses)
- ✓ Analýzu príležitostí a prekážok (O – opportunities a T – threats)

Analýza silných a slabých stránok

Analýza silných a slabých stránok sleduje súčasný stav v obciach RZ Dolná Nitra na základe zisteného auditu zdrojov. Pri zostavovaní statického obrazu súčasného stavu sme členili fakty o území na pozitívne a negatívne, všetko však s vedomím, že nie všetko čo teraz považujeme za zlé musí takým byť v budúcnosti a naopak. SWOT analýza je v tejto časti pre lepší popis územia a je členená na silné a slabé stránky v oblasti životného prostredia, spoločnosti, materiálnych statkov a ekonomiky.

Analýza príležitostí a možných hrozieb

V ďalšej časti analýzy – analýzy príležitostí a hrozieb, sme sa sústredili na budúci rozvoj územia RZ Dolná Nitra a hľadali sme najpravdepodobnejšie možnosti rozvoja a príležitosti preň. Analýza opäť vychádza s auditu zdrojov, ale aj z analýzy silných a slabých stránok. Je akousi syntézou prípravy podkladov k rozhodnutiu kam má územie v budúcnosti smerovať a s akými rizikami treba pritom rátať.

Pri rozhodovaní sme brali do úvahy všetky sociálne, kultúrne, materiálne a ekonomické možnosti rozvoja, pričom osobitou kapitolou boli príležitosti ekonomické, ktoré je nutné chápať z pohľadu vstupov a výstupov.

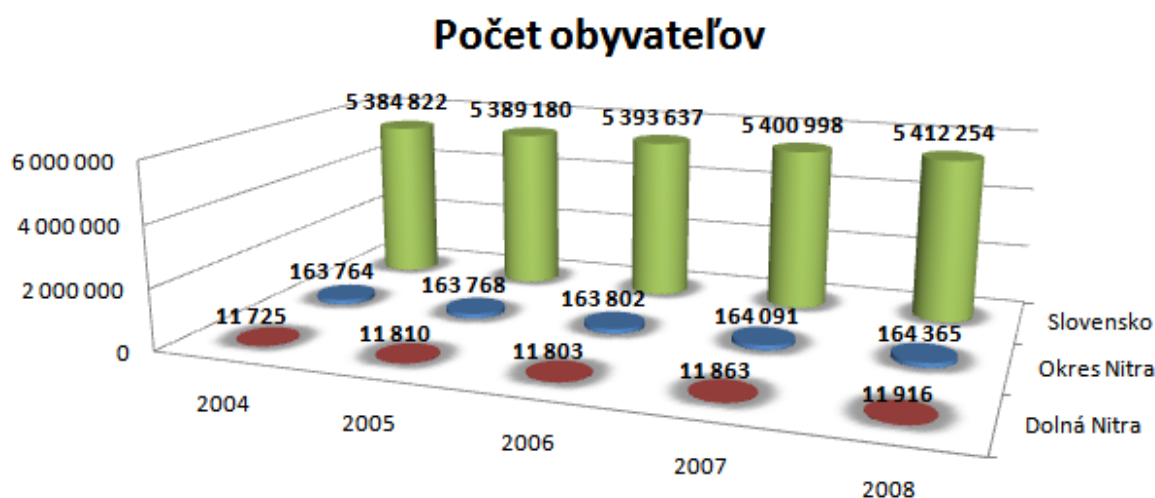
4 Výsledky práce a diskusia

4.1 Koeficient populačného rastu

Prostredníctvom koeficientu populačného rastu sa meria rýchlosť zmeny veľkosti populácie v určitom sledovanom období. Populačný rast je jedným z najdôležitejších prvkov ovplyvňujúcich dlhodobú udržateľnosť. Veľmi rýchly populačný rast spôsobuje napätie pri vysporiadaní sa krajiny s mnohými ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi problémami. Výsledkom rýchleho populačného rastu je bieda a nedostatočný prístup k zdrojom najmä v zaostalejších krajinách sveta. Preto úlohou vyspelých krajín je zastaviť populačnú explóziu prostredníctvom šírenia osvetu a vzdelávania obyvateľstva. V našom území sa vývoj počtu obyvateľov výrazne nemení. V posledných sledovaných rokoch však veľkosť populácie na území vykazuje mierne rastúcu tendenciu.

4.1.1 Počet obyvateľov

K základným rozvojovým potenciálom každého regiónu patrí ľudský potenciál. Celkový počet obyvateľov je najjednoduchší a najzákladnejší demografický ukazovateľ, charakterizujúci stav populácie. Poskytuje základný obraz o sile sledovanej populácie a o ľudnatosti územia, na ktorom obyvateľstvo žije a o jeho osídlení. Vývoj počtu obyvateľov na sledovanom území možno vidieť na obrázku č. 1 a v tabuľke č. 1.

Obrázok 1 – Vývoj počtu obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

K 31. 12 2008 žilo v RZ Dolná Nitra celkom 11 916 obyvateľov, z čoho bolo 6 080 žien (51,1 %). Tento fakt je spôsobený predovšetkým vyšším podielom žien v poproduktívnom veku. Populácia mikroregiónu predstavuje 7,25 % obyvateľov z celkovej populácie Nitrianskeho okresu.

Agenda 21 identifikuje populačný rast ako jeden z najdôležitejších prvkov ovplyvňujúcich dlhodobú udržateľnosť. Veľmi rýchly rast populácie môže spôsobiť napätie v kapacitných možnostiach krajiny pri vysporiadaní sa s mnohými ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi problémami, predovšetkým vtedy, keď sa rýchly rast populácie objaví súčasne s biedou, nedostatočným prístupom k zdrojom, alebo s neudržateľnými modelmi výroby a spotreby, prípadne ak k nemu dochádza v ekologicky nestabilných oblastiach (**Klinda, 2000**).

Obce Malý Cetín a Paňa patria do veľkostnej skupiny malých obcí – do 500 obyvateľov. Babindol sa radí do veľkostnej skupiny obcí od 500 do 1 000 obyvateľov. V ostatných obciach RZ Dolná Nitra Obce žije viac ako 1 000 a menej ako 2 000 obyvateľov. Jedná sa o obce Čechynce, Dolné Obdokovce, Golianovo, Klasov, Pohranice, Veľký Cetín, Veľký Lapáš a Vinodol.

4.1.2 Prirodzený prírastok

Prirodzený prírastok ako výsledok reprodukcie obyvateľstva, ktorý predstavuje rozdiel medzi počtom živonarodených a zomrelých obyvateľov dosahuje v poslednom období rokov 2004-2008 záporné hodnoty, čiže v regióne bol zaznamenaný úbytok obyvateľov.

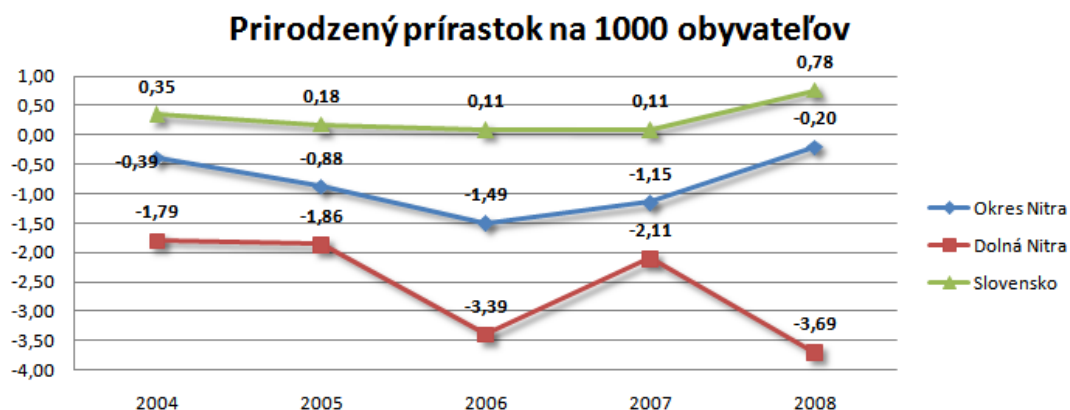
Z tabuliek č. 2 a 3 vyplýva, že obyvateľstvo v sledovanej oblasti starne, to znamená, že sa narodí menej obyvateľov, ako zomrie.

Tabuľka 2 – Prirodzený prírastok v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	2	1	4	-1	-1
Čechynce	-4	-8	-4	3	-5
Dolné Obdokovce	1	6	-2	3	-3
Golianovo	2	6	-1	-8	-3
Klasov	-9	-6	-8	-6	-9
Malý Cetín	-1	-2	-4	1	3
Paňa	1	-3	-3	-8	-2
Pohranice	-5	3	-8	-5	-9
Veľký Cetín	-9	-12	-17	-10	-16
Veľký Lapáš	-4	1	-7	-8	0
Vinodol	5	-8	10	14	1
Dolná Nitra	-21	-22	-40	-25	-44
Okres Nitra	-64	-144	-244	-189	-33
Slovensko	1 895	955	603	568	4 196

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z obrázkov č. 2 a 16 tiež vyplýva, že populačný rast za SR je kladný – počet narodených je väčší ako počet zomrelých a počet prisťahovaných väčší ako počet odťahovaných. Naopak, na našom skúmanom území a v celom okrese Nitra postupne prevládajú zomrelí nad narodenými - populácia starne a viac ľudí sa vysťahuje ako prisťahuje (ŠÚ).

Obrázok 2 – Vývoj prirodzeného prírastku na 1 000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z vyššie uvedeného možno konštatovať, že hodnoty prirodzeného úbytku majú kolísavý charakter, bez väčších výkyvov. Celkovo možno v území pozorovať rastúci trend natality.

Živonarodení

Pôrodnosť (natalita) sa považuje za jeden z najvýznamnejších demografických ukazovateľov. Jej výsledky vo výraznej miere ovplyvňujú budúci rozvoj obce a celkové vekové zloženie obyvateľstva. Počet živonarodených detí v sledovanej oblasti možno nájsť v tabuľke č. 4.

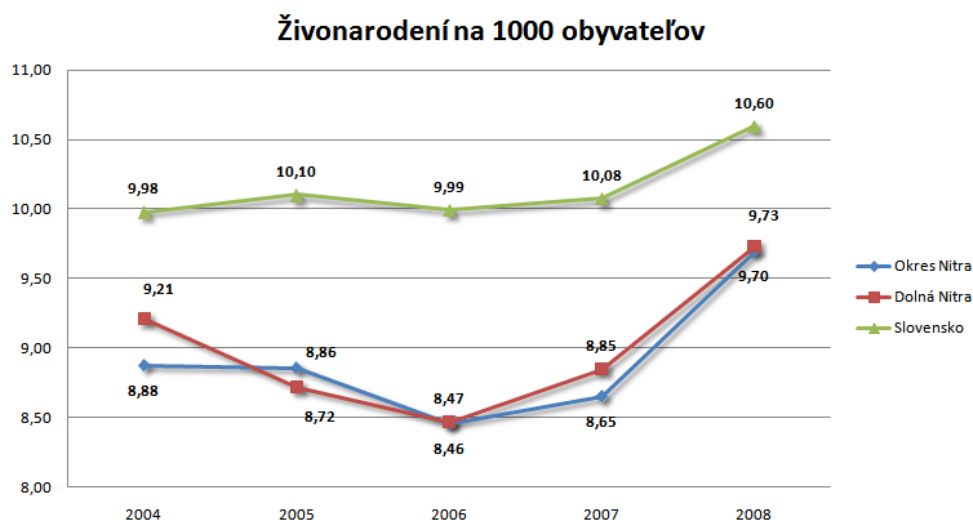
Tabuľka 4 – Počet živonarodených v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	4	4	9	9	8
Čechynce	11	6	8	12	5
Dolné Obdokovce	12	10	9	12	14
Golianovo	15	20	10	7	14
Klasov	6	8	5	8	4
Malý Cetín	2	2	1	5	6
Paňa	4	2	2	1	4
Pohranice	10	10	13	4	10
Veľký Cetín	13	7	12	16	14
Veľký Lapáš	7	14	9	4	14
Vinodol	24	20	22	27	23
Dolná Nitra	108	103	100	105	116
Okres Nitra	1 454	1 451	1 386	1 420	1 594
Slovensko	53 747	54 430	53 904	54 424	57 360

Zdroj: Vlastné spracovanie

V našom území bola najvyššia pôrodnosť zaznamenaná v roku 2004 a 2008 (108 a 116 živonarodených detí), naopak najnižší počet narodených detí bol zistený v roku 2005 a 2006 (103 a 100 živonarodených detí). Počet živonarodených detí na danom území na 1 000 obyvateľov popisuje tabuľka č. 5.

Dôvody nízkej pôrodnosti v obciach a tiež z globálneho hľadiska spočívajú nielen v ekonomickej situácii obyvateľstva ale aj v odklade rodičovstva do vyššieho veku (kariéra, túžba po spoločenskom uznaní, atď.). Z údajov v tabuľke č. 5 a obrázka č. 3 vyplýva, že počet živonarodených detí na 1 000 obyvateľov mal v jednotlivých rokoch kolísavú tendenciu a najvyššiu hodnotu sme zaznamenali v obci Golianovo v roku 2005 (15,99) a najmenej v obci Malý Cetín (2,64) v roku 2006. Keď zoberieme do úvahy priemerné hodnoty za mikroregión zistíme, že sú takmer porovnateľné s okresom Nitra, ale sú nižšie ako v rámci celej SR (ŠÚ).

Obrázok 3 – Vývoj počtu živonarodených na 1 000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Zomrelí

Mortalita (úmrtnosť) udáva počet zomrelých z určitej skupiny za určité obdobie. Udáva sa v prepočte na 1 000 osôb. Najčastejšie používaným ukazovateľom je hrubá miera úmrtnosti, ktorá vyjadruje počet zomrelých na 1 000 osôb stredného stavu obyvateľstva za kalendárny rok. Absolútny počet zomrelých v skúmanom regióne vyjadruje tabuľka č. 6.

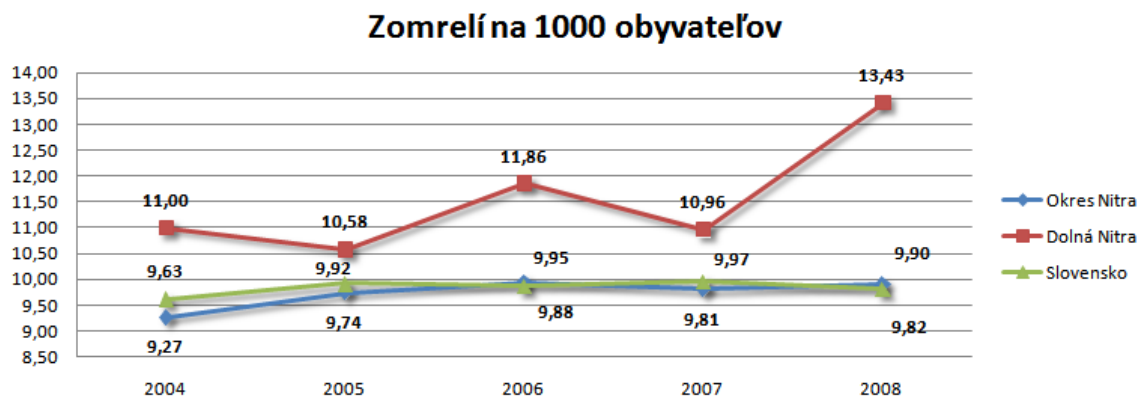
Tabuľka 6 – Počet zomrelých v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	2	3	5	10	9
Čechynce	15	14	12	9	10
Dolné Obdokovce	11	4	11	9	17
Golianovo	13	14	11	15	17
Klasov	15	14	13	14	13
Malý Cetín	3	4	5	4	3
Paňa	3	5	5	9	6
Pohranice	15	7	21	9	19
Veľký Cetín	22	19	29	26	30
Veľký Lapáš	11	13	16	12	14
Vinodol	19	28	12	13	22
Dolná Nitra	129	125	140	130	160
Okres Nitra	1 518	1 595	1 630	1 609	1 627
Slovensko	51 852	53 475	53 301	53 856	53 164

Zdroj: Vlastné spracovanie

Úmrtnosť v Dolnej Nitre dosahovala najvyššie hodnoty v rokoch 2006 a 2008, najmenej ľudí zomrelo v rokoch 2004 a 2005, hodnoty prepočítané na 1000 obyvateľov vyjadruje tabuľka č. 7.

Z obrázku č. 4 môžeme vyčítať, že počet zomrelých za Slovenskú republiku a okres Nitra na 1 000 obyvateľov má stabilný charakter, tzn. bez väčších výkyvov a zmien (ŠÚ).

Obrázok 4 – Vývoj počtu zomrelých na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Naopak, ak sa pozrieme na trend vývoja v Dolnej Nitre, tak vidíme, že počet zomrelých neustále rastie a to z dôvodu, že na našom skúmanom území je veľa obyvateľov v poproduktívnom veku.

4.2 Demografická štruktúra obyvateľov

4.2.1 Veková štruktúra obyvateľov

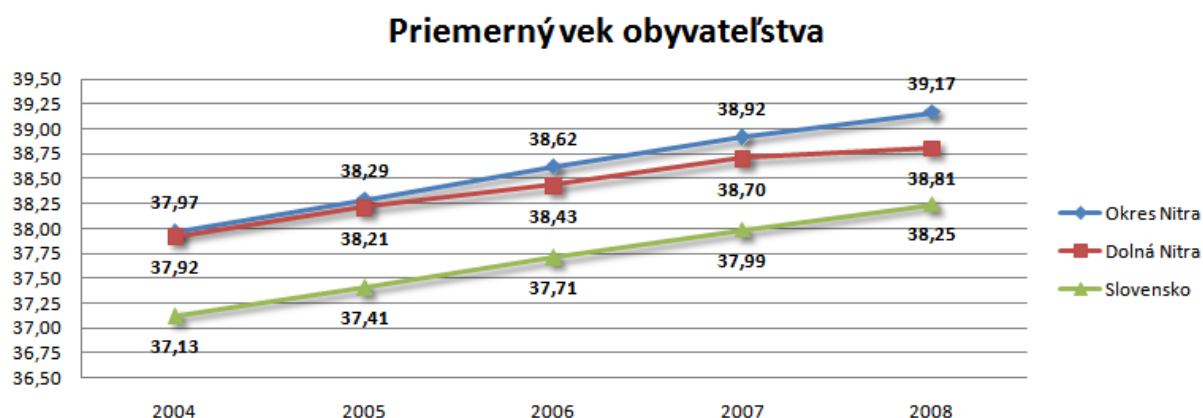
Predstavuje významnú demografickú charakteristiku každej populácie. Je výsledkom súčasnej pôrodnosti a úmrtnosti ako aj reprodukčných či migračných procesov z minulosti. Predurčuje budúci demografický vývoj, teda aj následné zmeny vo vekovej štruktúre.

Má bezprostredný vplyv na tvorbu a prerozdelenie vytvorených hodnôt v regióne. Do ekonomického procesu sa zapája ekonomicky aktívne obyvateľstvo, t.j. obyvateľstvo v produktívnom veku. Jeho podiel vo vekovej štruktúre na Slovensku sa pohybuje od 51 % po 56 %, v závislosti od regiónu. Nie všetko obyvateľstvo, ktoré je zaradené v skupine ekonomicky aktívneho obyvateľstva, reálne pracuje. Časť obyvateľstva sa pripravuje na určité povolanie, časť žien je na materskej dovolenke,

časť je trvalo práceneschopných a časť nezamestnaných. Preto pomer medzi tými, ktorí vytvárajú hodnoty a priamo ovplyvňujú ekonomický rozvoj a tými, ktorým sa vytvorená hodnota prerozdeľuje sa v jednotlivých okresoch pohybuje od 1:3 (Bratislava) až po 1:8 (Rimavská Sobota). Vekovej štruktúre je nutné venovať pozornosť aj pri vypracovávaní rozvojových koncepcií.

V tabuľke č. 8 vidíme vývoj priemerného veku obyvateľov na území RZ Dolná Nitra. Tento činil na konci sledovaného obdobia 38,81 rokov. Najstaršia populácia žila v Pani (42,83 rokov) a vo Veľkom Cetíne (41,46 rokov). Naopak, najmladšia populácia v rámci územia bola v obciach Vinodol (35,28 rokov) a Golianovo (38,10 rokov).

Ďalším dôkazom starnutia populácie je obrázok č. 5, ktorý znázorňuje vývoj priemerného veku obyvateľov v sledovanom období v RZ Dolná Nitra, okrese Nitra a na celom Slovensku. Obyvateľstvo v sledovanom území má vyšší priemerný vek ako celoslovenská populácia, avšak nižší priemerný vek ako je priemer v celom Nitrianskom okrese (ŠÚ).

Obrázok 5 – Vývoj priemerného veku obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

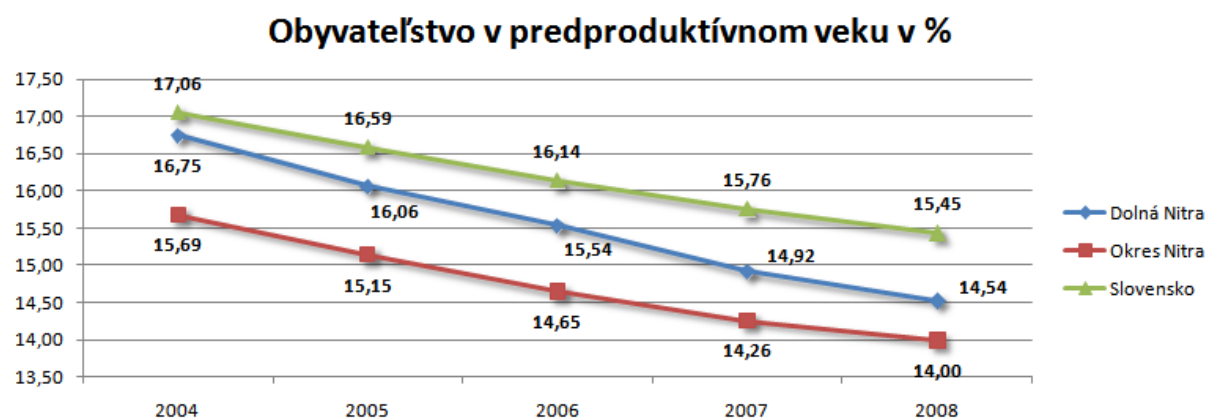
Zdroj: Vlastné spracovanie

Z celkového počtu obyvateľov k 31.12.2008 RZ Dolná Nitra je 1732 obyvateľov v predproduktívnom veku, 7 617 obyvateľov predstavuje zložku produktívneho obyvateľstva a na území obcí žije 2 561 obyvateľov v dôchodkovom veku. Ak porovnáme vekové zloženie obyvateľov RZ Dolná Nitra s okresnou úrovňou, podiely jednotlivých vekových kategórií obyvateľov sa približujú priemerom v celom okrese. (ŠÚ) Nízky podiel tvorí kategória poproduktívneho obyvateľstva mužov, čo spôsobuje najmä predčasná úmrtnosť mužskej časti populácie. Vplyvom úbytku detskej zložky populácie a rastom početnosti osôb v poproduktívnom veku sa ďalej zvyšuje aj

priemerný vek žijúcich obyvateľov a index starnutia. Podľa tejto vekovej štruktúry možno dané územie považovať za regresívny typ sídla, nakoľko v počte obyvateľov prevládajú dôchodcovia nad detskou zložkou populácie.

Absolútny počet obyvateľov v predproduktívnom, produktívnom a poproduktívnom veku vyjadruje tabuľka č. 9, pričom v tabuľke č. 10 môžeme nájsť ich percentuálny podiel. Najväčšia časť predproduktívnych obyvateľov je v obciach Vinodol, Čechynce a Golianovo. Najviac produktívnych obyvateľov v porovnaní s ostatnými vekovými kategóriami miestnej populácie žije v Klasove, Malom Cetíne a Veľkom Lapáši. V týchto obciach tiež skupina produktívnych obyvateľov percentuálne prevyšuje podiel produktívnych obyvateľov v rámci Nitrianskeho okresu. Najvyššie zastúpenie obyvateľov v dôchodkovom veku je v obciach Paňa, Veľký Cetín a Malý Cetín.

Z tabuľky č. 10 možno konštatovať, že percentuálne zastúpenie produktívneho obyvateľstva prevyšuje v značnej miere podiel predproduktívneho a poproduktívneho obyvateľstva. Populácia krajinného územia Dolná Nitra podobne ako populácia Slovenskej republiky začína dosahovať trend západoeurópskeho typu populácie, t.j. narastá podiel obyvateľstva produktívneho a poproduktívneho. (ŠÚ) Je možné pozorovať pokles vekovej skupiny ľudí do veku 14 rokov vrátane a nárast podielu obyvateľstva v produktívnom a poproduktívnom veku.

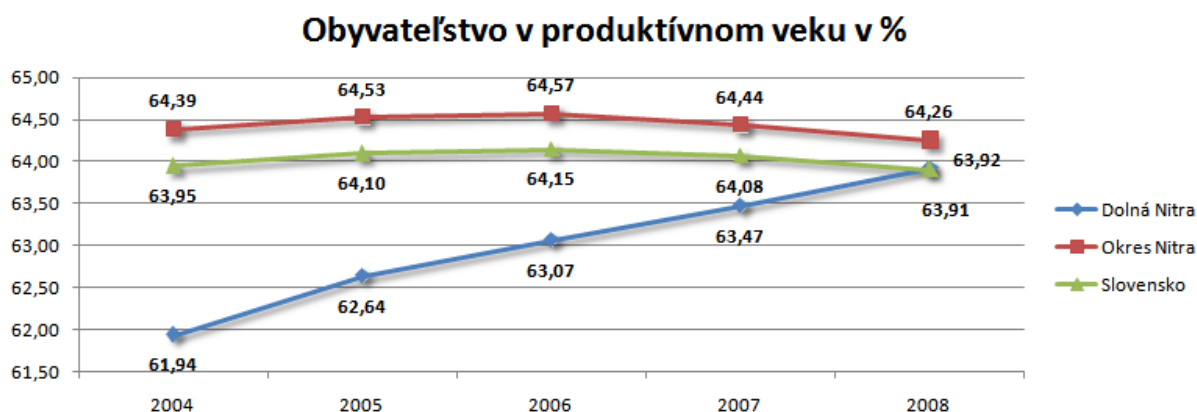

Obrázok 6 – Vývoj zastúpenia obyvateľstva v predproduktívnom veku v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Na obrázku č. 6 vidíme vývoj podielu obyvateľstva v predproduktívnom veku na sledovanom území. V regionálnom združení Dolná Nitra je podiel predproduktívnych

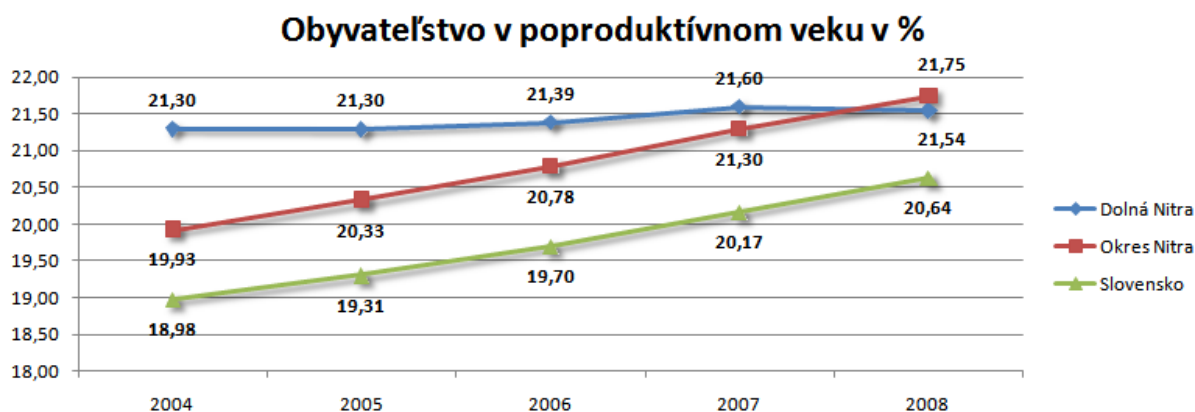
obyvateľov v porovnaní s okresnými hodnotami detskej zložky populácie vyšší o 0,54 %, v porovnaní so Slovenskou republikou je však o 0,91 % nižší (ŠÚ).

Obrázok 7 - Vývoj zastúpenia obyvateľstva v produktívnom veku v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z obrázka č. 7 vyplýva vývoj podielu obyvateľstva v predproduktívnom veku na danom území. V mikroregióne Dolná Nitra je podiel produktívnych obyvateľov o 0,34 % nižší ako v Nitrianskom okrese a je porovnateľný s podielom produktívneho obyvateľstva v celej Slovenskej republike. (ŠÚ) Z obrázku môžeme vidieť, že podiel produktívneho obyvateľstva v Dolnej Nitre postupne rastie.

Obrázok 8 - Vývoj zastúpenia obyvateľstva v poproduktívnom veku v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Vývoj percentuálneho podielu obyvateľstva v predproduktívnom veku na danom území znázorňuje obrázok č. 8. Zastúpenie vekovej kategórie poproduktívneho

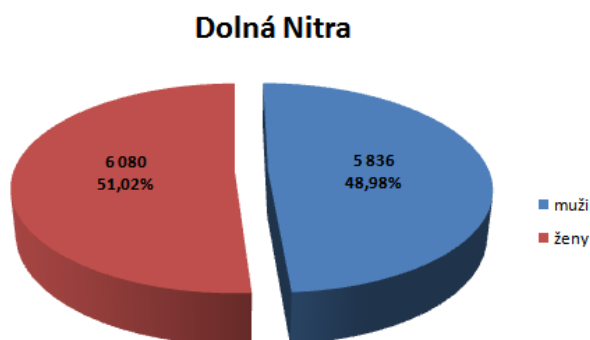
obyvateľstva v Dolnej Nitre je o 0,21 % nižšie ako v okrese a o 0,90 % vyššie ako v Slovenskej republike. (ŠÚ)

RZ Dolná Nitra je z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva regresívnym typom sídla, keďže v území prevláda poproduktívna zložka obyvateľstva nad predproduktívnou. Ide teda o klesajúci vývoj, čo nie je z hľadiska reprodukčných procesov priaznivé. Prognóza do budúcnosti jednoznačne potvrdzuje negatívny demografický vývojový trend. V RZ Dolná Nitra je len jedna obec s progresívnymi demografickými charakteristikami (s menším počtom obyvateľov v dôchodkovom veku v porovnaní s detskou zložkou populácie), jedná sa o obec Vinodol.

4.2.2 Pohlavná štruktúra obyvateľstva

V pohlavnej štruktúre obyvateľov krajinného územia Dolná Nitra vystupuje prevaha ženskej populácie počas celého sledovaného obdobia a percentuálny podiel je vyšší ako celoslovenský priemer. Údaje k 31. 12. 2008 možno nájsť v tabuľke č. 11.

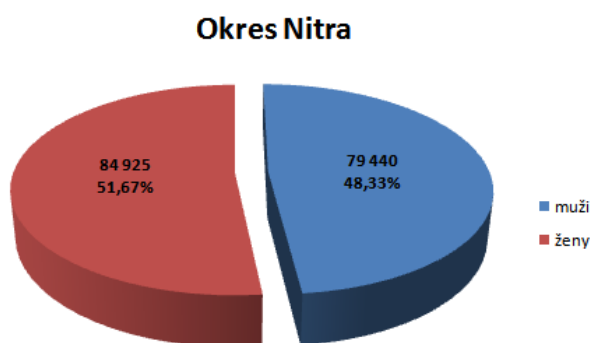
Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia závisí od pohlavnej štruktúry živonarodených detí, od diferencionalnej úmrtnosti podľa pohlavia, migračných pohybov a od vonkajších účinkov.

Obrázok 9 – Pohlavná štruktúra obyvateľstva v RZ Dolná Nitra k 31.12.2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

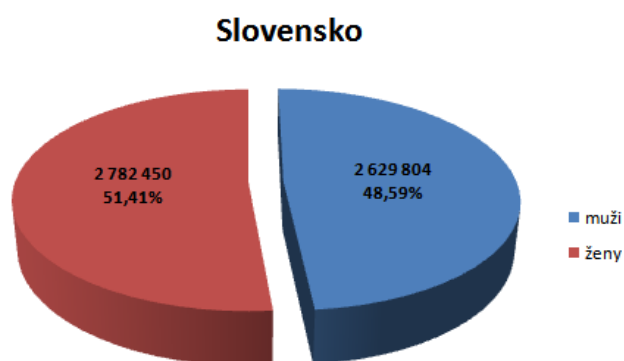
Demografické údaje uvedené na obrázku č. 9 nám potvrdzujú prevahu žien v populácii obyvateľov krajinného územia Dolná Nitra, ich podiel k 31.12.2008 tvoril 51,02 %.

Obrázok 10 - Pohlavná štruktúra obyvateľstva v okrese Nitra k 31.12.2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Obrázok č. 10 znázorňuje percentuálne zastúpenie pohlavnej štruktúry pre Nitriansky okres, kde môžeme pozorovať, že krajinné územie Dolná Nitra sa nevymyká ani zastúpeniu žien v rámci celého Nitrianskeho okresu. (ŠÚ) Na území okresu Nitra k 31.12.2008 ženskú časť populácie tvorilo 51,67 % a mužskú časť 48,33 %.

Obrázok 11 - Pohlavná štruktúra obyvateľstva Slovenska k 31.12.2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

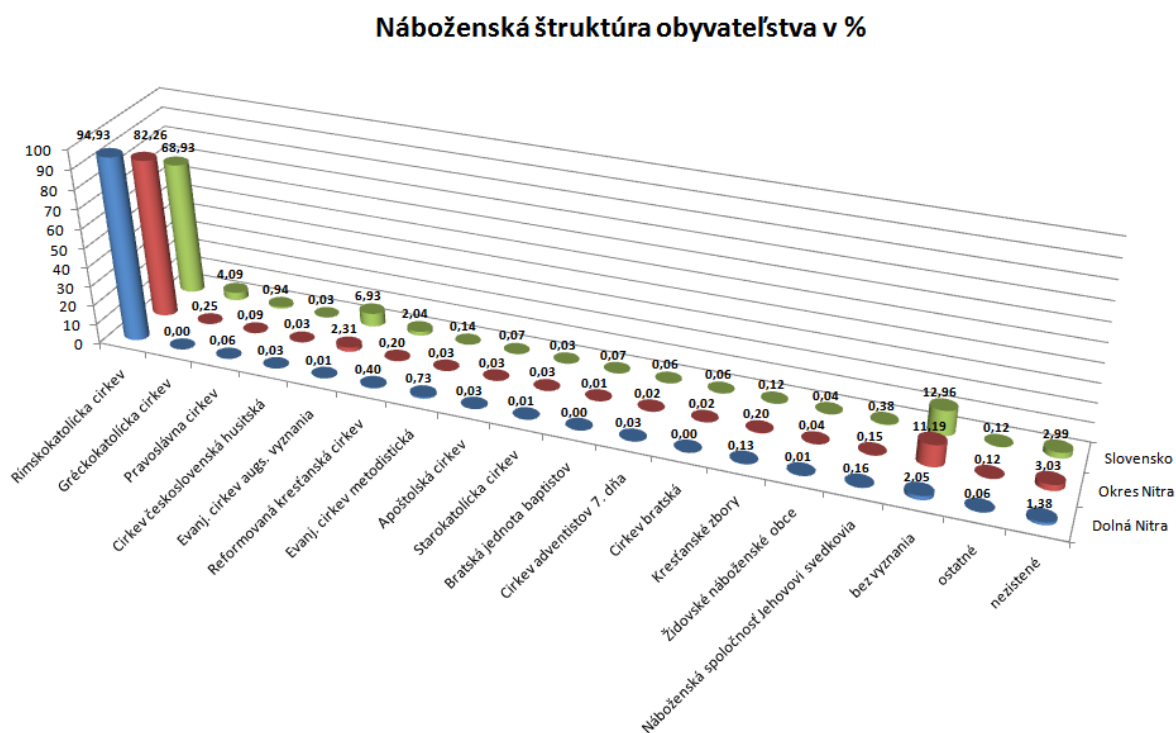
Skutočnosť prevahy žien nad mužmi je v súlade s populačným vývojom v Slovenskej republike, na území ktorej k 31. 12. 2008 žilo 51,41 % žien a 48,59 % mužov, čo vidíme aj na obrázku č. 11. (ŠÚ) Prevaha žien v celkovej štruktúre obyvateľstva môže v budúcnosti priniesť so sebou nielen ekonomické (vyššia ponuka žien v produktívnej zložke obyvateľstva) ale aj spoločenské problémy (neúplné rodiny).

4.2.3 Náboženská štruktúra obyvateľstva

Náboženská štruktúra vyjadruje rozdelenie obyvateľstva podľa vierovyznania. RZ Dolná Nitra je z tohto hľadiska homogénnym územím, čo môžeme vidieť aj z tabuľky č. 12.

Takmer 95 % obyvateľov sa pri poslednom sčítaní obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 prihlásilo k Rímskokatolíckej cirkvi a iba 2,2 % miestnych obyvateľov sa nehlási k žiadnej cirkvi ani náboženskému vyznaniu. Na území obcí žijú v početnejšom množstve taktiež zástupcovia Reformovanej kresťanskej cirkvi, Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania a Kresťanských zborov.

Porovnanie náboženskej štruktúry na sledovanom území, v Nitrianskom okrese a v celej Slovenskej republike znázorňuje obrázok č. 12. V porovnaní s okresom Nitra a celým Slovenskom je v sledovanom území výrazne nižší podiel obyvateľov bez vyznania, pričom v celom okrese tvorí 11,19 % a v SR dokonca až 12,96 % obyvateľov. (ŠÚ)

Obrázok 12 - Náboženská štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

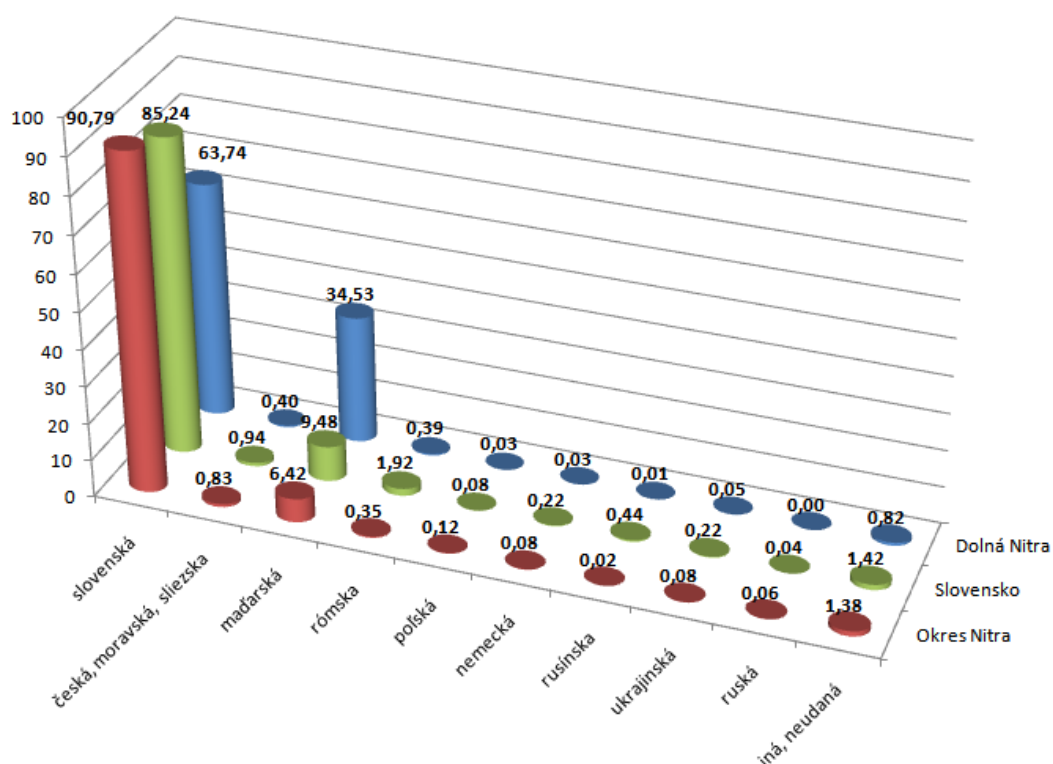
Zdroj: Vlastné spracovanie

Po zhodnotení dostupných údajov môžeme vidieť, že v Slovenskej republike výrazne prevyšuje všetky náboženské vyznania Rímskokatolícka cirkev s podielom 68,93 %, ďalej nasleduje Evanjelická cirkev augsburského vyznania s 6,93 % zastúpením a Gréckokatolícka cirkev s 4,09 %. (ŠÚ)

4.2.4 Národnostná štruktúra obyvateľstva

Národnostná štruktúra vyjadruje rozdelenie obyvateľstva podľa národností. Národnosť predstavuje príslušnosť obyvateľa k národu, národnostnej alebo etnickej menšine. Národnostnú menšinu predstavuje spoločenstvo ľudí rovnakého národa obývajúcce časť územia bez toho, aby boli štátotvorným subjektom. Pod národom chápeme historicky vzniknuté spoločenstvo ľudí vytvorené pôsobením rôznych faktorov, ako sú spoločné územie, kultúra, jazyk, hospodárska história, psychika, náboženstvo a podobne a ktoré má spravidla vôľu tieto spoločné faktory brániť či rozvíjať.

Národnostná štruktúra obyvateľstva v %

Obrázok 13 - Národnostná štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

Zdroj: Vlastné spracovanie

Národnostnú štruktúru sledovaného územia znázorňuje tabuľka č. 13 a obrázok č. 13, z ktorých vyplýva, že z hľadiska národnostného zloženia je Regionálne združenie Dolná Nitra heterogénnym typom sídla. Takmer 64 % z celkového počtu obyvateľov je

slovenskej národnosti. Najpočetnejšiu národnostnú menšinu tvoria obyvatelia maďarskej národnosti. V poslednom sčítaní obyvateľov, domov a bytov sa k tejto národnosti prihlásilo takmer 35 % miestnych obyvateľov. Z ostatných národnostných menšín žijú na území obcí ešte zástupcovia najmä českej, moravskej a sliezskej a rómskej národnosti.

Najväčší podiel obyvateľov slovenskej národnosti možno nájsť v obci Golianovo (98,28 %), na druhej strane najväčší podiel obyvateľov maďarskej národnosti vidíme v obci Veľký Cetín (80,26 %). Zastúpenie rómskej minority je v skutočnosti vyššie ako uvádza štatistika z roku 2001, keďže veľký počet jej príslušníkov sa pri SODB prihlásilo k slovenskej alebo maďarskej národnosti.

Na obrázku č. 13 môžeme vidieť, že maďarská národnostná menšina v Dolnej Nitre má vysoké percentuálne zastúpenie v porovnaní s okresom Nitra alebo so Slovenskou republikou. V Nitrianskom okrese sa až 90,79 % obyvateľstva prihlásilo k Slovenskej národnosti a za Slovensko to činí 85,24 %. (ŠÚ) V závere môžeme zhrnúť, že slovenská národnosť prevyšuje všetky národnostné menšiny nášho skúmaného územia.

4.2.5 Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

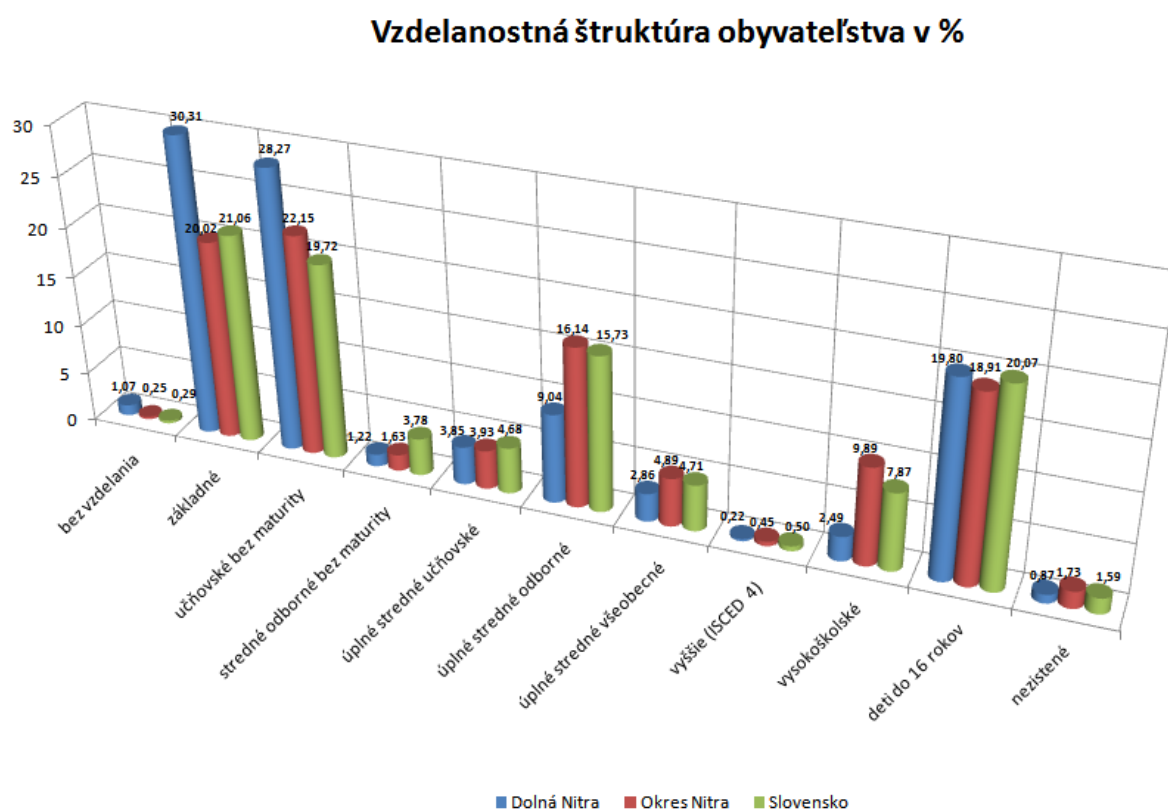
Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva ovplyvňuje nielen jeho uplatnenie sa na trhu práce, ale je tiež významným podnetom pre pritiahnutie investícií do územia.

Výhodné z hľadiska ďalšieho rozvoja je, ak je v obci dostatočný podiel obyvateľstva v predproduktívnom a produktívnom veku, s dostatočným vzdelaním. Tabuľka č. 14 nám charakterizuje vzdelanostnú štruktúru obyvateľov v roku 2001. V regióne prevyšuje základné a učňovské vzdelanie, čo má vplyv na zamestnanosť. Z tohto dôvodu si v súčasnosti mladá ale aj stredná generácia rozširuje svoje vzdelanie – doplnením maturitného, prípadne vysokoškolského.

Pri poslednom SODB v máji 2001 prevládali vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľov územia osoby s nižším vzdelaním. Dominuje skupina miestnych obyvateľov s dokončeným základným vzdelaním (30,31 %). Druhú najväčšiu skupinu tvoria obyvatelia s učňovským vzdelaním (28,27 %). Stredoškolské vzdelanie dosiahlo v RZ Dolná Nitra 9,04 % obyvateľov.

Ľudia, ktorí majú ukončené vysokoškolské vzdelanie predstavujú len 2,49 % z celkového počtu obyvateľov regiónu. Väčšina z nich vyštudovala vysokú školu technického a poľnohospodárskeho zamerania.

Pri porovnaní podľa obrázka č. 14 si môžeme všimnúť, že v sledovanom území je výrazne vyšší podiel obyvateľov len so základným alebo učňovským vzdelaním bez maturity ako je priemer v Nitrianskom okrese a v celej Slovenskej republike a tiež vyšší podiel ľudí úplne bez vzdelania. Toho dôsledkom je tiež nižší podiel osôb s vyšším vzdelaním, konkrétne úplným stredným odborným, úplným stredným všeobecným a vysokoškolským. (ŠÚ)

Obrázok 14 - Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

Zdroj: Vlastné spracovanie

K dnešnému dátumu však táto vzdelanostná štruktúra miestneho obyvateľstva nemusí byť relevantnou, nakoľko sme v posledných rokoch zaznamenali vysokú imigráciu obyvateľov. Jedná sa najmä o solventné mladé rodiny, ktoré sa rozhodli žiť na vidieku a kúpili si tu nehnuteľnosť, resp. voľný stavebný pozemok. Podľa prieskumov ide o obyvateľov s ukončeným stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním. Vo

vzdelanostnej štruktúre teda možno očakávať vyššie percentuálne zastúpenie skupín obyvateľov s úplným stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním.

4.3 Hustota obyvateľstva

Hustota obyvateľov je určená pomerom počtu obyvateľov a rozlohy daného územia. Súvisí s koncentráciou obyvateľstva v území, má vysokú vypovedaciu schopnosť a je odrazom sociálno-ekonomických javov v spoločnosti.

Tento ukazovateľ je najužitočnejší na subnárodnej úrovni. V Agende 21 sú špecifické odkazy na hustotu obyvateľstva v súvislosti s desertifikáciou a problematikou pitnej vody a komunálnych odpadov v mestských oblastiach. Vo vidieckych oblastiach môžu demografické faktory v interakcii s ďalšími faktormi, ako sú ekologické dotácie a komercializácia poľnohospodárstva vytvoriť tlak na pôdny fond. Veľká alebo narastajúca hustota obyvateľstva môže ohroziť chránené lesné oblasti a ekologicky nestabilnú alebo marginálnu krajinu. Vysoká koncentrácia obyvateľstva však znamená aj zvýšenie požiadaviek na zamestnanie, bývanie, sociálnu bezpečnosť a služby a na environmentálnu infraštruktúru pre sanitačné práce a odpadové hospodárstvo (Klinda, 1996).

Obrázok 15 – Vývoj hustoty obyvateľstva v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Hustota obyvateľov v jednotlivých obciach verejno-súkromného partnerstva je vzhľadom na rôznu veľkosť katastrálnych území a počet miestnych obyvateľov značne odlišná. Údaje za sledované obdobie nájdeme v tabuľke č. 15 a na obrázku č. 15. Hustota osídlenia celého územia k 31.12.2008 bola 105 obyvateľov na km².

Najhustejšie je obývané katastrálne územie Čechyniec, kde priemerná hustota dosahuje hodnotu 179 obyvateľov na km². Najredšie osídlenie je v obci Paňa, v tejto obci žije len 28 obyvateľov na km².

Ako vidieť z obrázku č. 15, hustota obyvateľstva sa z roka na rok mierne zvyšuje. Kým v roku 2004 to bolo 104 obyvateľov na km², v roku 2008 je to 105 obyvateľov na km². Je to spôsobené tým, že klesá počet obyvateľov mesta. Ľudia odchádzajú z mesta hlavne za pokojnejším prostredím dostupného vidieka.

Hustota obyvateľstva je ďaleko menšia v Dolnej Nitre ako je priemer za celý okres. Kým v Dolnej Nitre dosahuje hustota obyvateľstva hodnoty okolo 105 obyvateľov na km², priemer za celý okres je 189 obyvateľov na km². Najväčšia koncentrácia obyvateľstva je vo veľkých mestách a naopak najmenšia vo vidieckych oblastiach. Hustota osídlenia nášho skúmaného územia v porovnaní s priemerom Slovenskej republiky je takmer rovnaká. (ŠÚ)

4.4 Čistý migračný pomer

Na stav počtu obyvateľov v našom skúmanom území má vplyv aj migrácia obyvateľstva. Migrácia súvisí so zmenou trvalého bydliska. Skladá sa z dvoch častí – imigrácia (prist'ahovanie) a emigrácia (vyst'ahovanie). Ich rozdielom je migračné saldo. Na mobilitu pôsobí množstvo faktorov: pracovné príležitosti, kvalifikácia, zárobkové možnosti, dopravná dostupnosť, bývanie, životné prostredie, vybavenosť infraštruktúrou, ako aj celková životná úroveň. Na celkovú migráciu majú samozrejme výrazný vplyv aj sobáše občanov. Najvyššia tendencia migrovať je u mladých ľudí do 35 rokov (Papcunová, Gecíková, 2007).

Z tabuľky č. 16 vyplýva, že migračné saldo dosahuje za celé sledované obdobie kladné hodnoty. Napríklad v roku 2005 sa do obcí RZ Dolná Nitra prist'ahovalo až o 107 viac obyvateľov, ako z nich odišlo. Tento pozitívny trend v migrácii môžeme predpokladať aj do budúcnosti. Možno ho pripísať hlavne výhodnej geografickej polohe obcí a blízkosti okresného rozvojového pólu – mesta Nitry, ako aj narastajúcemu počtu podnikateľských subjektov v obciach a s tým súvisiacimi novými pracovnými príležitosťami. Je tiež vo veľkej miere ovplyvnený rastúcou imigráciou obyvateľov z okolitých obcí, ale najmä z mesta Nitra.

Tabuľka 16 – Migračné saldo v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	-1	-2	11	6	4
Čechynce	2	-4	-2	-1	40
Dolné Obdokovce	-13	33	-3	14	0
Golianovo	9	49	12	22	7
Klasov	-12	5	7	11	41
Malý Cetín	19	2	-1	4	-12
Paňa	-1	6	1	4	8
Pohranice	5	6	17	12	-4
Veľký Cetín	22	0	-11	2	13
Veľký Lapáš	8	-15	-3	7	-7
Vinodol	11	27	5	4	7
Dolná Nitra	49	107	33	85	97
Okres Nitra	229	148	278	478	307
Slovensko	2 874	3 403	3 854	6 793	7 060

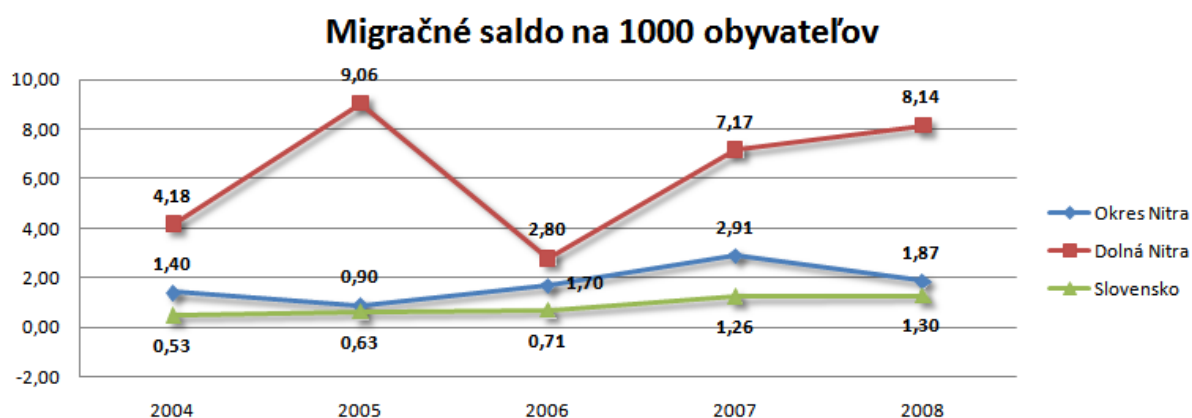
Zdroj: Vlastné spracovanie

V súčasnosti je v území zaznamenaný trend návratu ľudí na vidiek, nielen mladých ľudí a rodín s deťmi, ktorí opúšťajú sídliská a sťahujú sa do obcí, ale aj starších obyvateľov, ktorí sa vracajú do svojich rodných dedín. Príčinou je nedostatočná ponuka možností a kvality bývania. Mladé rodiny hľadajú uspokojovanie svojich potrieb v okolitých obciach, kde sú podmienky pre bývanie lacnejšie v porovnaní s cenami v meste. Nezanedbateľným faktorom je tiež dobrá dostupnosť krajinného územia Dolná Nitra k Nitre. Kvalita bývania je tiež kvalitnejšia vo vzťahu k životnému prostrediu. Z mesta odchádzajú obyvatelia najmä v produktívnom veku. Dôvodom je hlavne nedostatok pracovných príležitostí a nízke platobné podmienky (Szalay, 2006).

Najvyššia imigrácia v roku 2008 bola zaznamenaná v obciach Čechynce, Klasov a Veľký Cetín, teda v blízkom zázemí mesta Nitra. Obce sa v maximálnej miere snažia vytvárať miestnym obyvateľom ideálne podmienky na bývanie a život. Najmä výstavbou nových nájomných bytov ako aj podporou IBV. Prípravu na IBV v súčasnosti realizujú viaceré obce (Klasov, Golianovo, a iné) a v obci Čechynce je výstavba nájomných bytov vo finále.

Tabuľka č. 17 a obrázok č. 16 ukazujú, že Dolná Nitra má za posledné roky pozitívny migračný pomer, migračný pomer v okrese Nitra a v celej SR tiež zaznamenáva pozitívne hodnoty. To znamená, že v priemere sa do okresu Nitra a na Slovensko viac ľudí prisťahuje ako vysťahuje. (ŠÚ)

Svoju úlohu pri zvažovaní sťahovania do inej obce prípadne z mesta na vidiek zohráva tiež možnosť bývania v renovovaných starších domoch. V posledných rokoch sa obnovila aj výstavba nových rodinných domov. Záporné migračné saldo v obciach v niektorých rokoch sledovaného obdobia si môžeme vysvetliť odchodom mladých ľudí z dôvodu založenia si rodiny, prípadne z dôvodu získania atraktívnejšej práce v inom regióne. Za celé sledované obdobie bol však podiel emigrujúcich nízky.

Obrázok 16 – Vývoj migračného salda na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z dôvodov prirodzeného prírastku obyvateľstva v obciach, ako aj pozitívneho migračného salda môžeme pozorovať v sledovanom období stúpajúci počet občanov. Tento trend prevláda aj na celom území mikroregiónu Dolná Nitra. Príčinami priaznivého vývoja je pomerne dobré zabezpečenie územia v rámci technickej infraštruktúry. V mikroregióne sú všetky povinné inštitucionálne zariadenia, obecný úrad, požiarna zbrojnica, školy, pošta.

4.5 Miera nezamestnanosti

Nezamestnanosť je relevantný ukazovateľ pri zisťovaní smerovania krajiny k trvalo udržateľnému rozvoju, predovšetkým, ak sa zisťuje pravidelne a posudzuje sa spolu s ďalšími sociálno-ekonomickými indikátormi. Pokladá sa za jednu z hlavných príčin chudoby v bohatých krajinách a v krajinách so stredným národným dôchodkom a príčinu chudoby ľudí s vysokoškolským vzdelaním v krajinách s nízkym národným dôchodkom (**Demo, Bielek, Hronec, 1999**).

Základným ukazovateľom, ktorý vyjadruje nezamestnanosť je miera nezamestnanosti. Vypočíta sa ako podiel nezamestnaných a ekonomicky aktívnych

osôb. Nezamestnanosť je možné sledovať aj podľa parciálnych členení: podľa pohlavia, dosiahnutého vzdelania, veku.

Evidovaným nezamestnaným je občan, ktorý nie je v pracovnom, služobnom alebo členskom pomere, nevykonáva samostatnú zárobkovú činnosť, ani sa sústavne nepripravuje na povolanie a osobne sa na úrade práce uchádza na základe písomnej žiadosti o sprostredkovanie vhodného zamestnania. Nie sú tu uvádzaní záujemcovia o zamestnanie, ktorí sú v pracovnom alebo obchodnom vzťahu alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť a majú záujem o iné zamestnanie.

Od decembra 1997 sa miera evidovanej nezamestnanosti v súlade s dohovorom Medzinárodnej organizácie práce vypočítava z disponibilných počtov evidovaných nezamestnaných, ktorí môžu bezprostredne po predložení ponuky vhodného voľného pracovného miesta nastúpiť do zamestnania a z počtu ekonomicky aktívnych osôb za predchádzajúci rok z výberového zisťovania pracovných síl.

Tabuľka 18 – Počet evidovaných nezamestnaných v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	56	42	30	27	30
Čechynce	80	60	43	22	23
Dolné Obdokovce	93	84	55	39	42
Golianovo	71	55	29	19	26
Klasov	91	98	66	59	62
Malý Cetín	39	39	19	13	7
Paňa	26	23	15	7	10
Pohranice	72	51	39	22	28
Veľký Cetín	134	107	81	56	56
Veľký Lapáš	93	58	28	26	29
Vinodol	195	171	112	81	93
Dolná Nitra	950	788	517	371	406
Okres Nitra	10 433	8 084	5 239	3 880	4 075
Slovensko	409 082	340 401	299 181	250 938	230 433

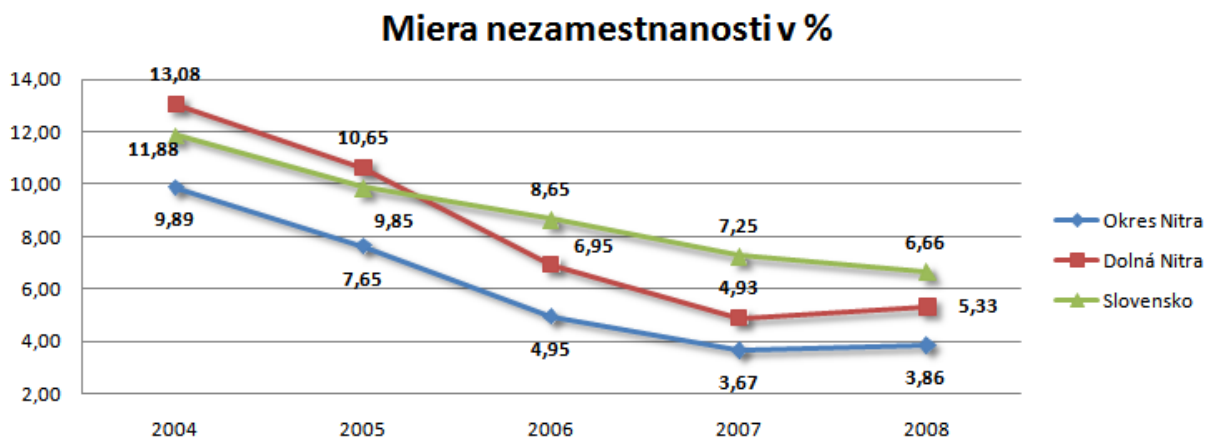
Zdroj: Vlastné spracovanie

Na základe vývoja počtu evidovaných nezamestnaných na sledovanom území znázorneného v tabuľke č. 18 môžeme konštatovať, že možnosť nájsť si prácu pre obyvateľov RZ Dolná Nitra sa v príslušnom období zlepšovala, počet nezamestnaných sa výrazne znížil v každej sledovanej obci. Na zamestnanosť v tomto mikroregióne má najväčší vplyv výhodná geografická poloha a dobré dopravné spojenie s mestom Nitra a Vráble.

Počet nezamestnaných v obciach verejno-súkromného partnerstva Dolná Nitra má od roku 2004 do roku 2007 klesajúcu tendenciu. Naopak v roku 2008

zaznamenávame stagnáciu až mierny obrat nezamestnanosti obyvateľov. V tabuľke č. 19 a na obrázku č. 17 môžeme vidieť, že mierny nárast nezamestnanosti nastal aj v celom okrese Nitra. Percentuálna miera nezamestnanosti bola určovaná ako podiel počtu evidovaných nezamestnaných z tabuľky č. 18 a počtu osôb v produktívnom veku z tabuľky č. 9. Slovenská republika za celé sledované obdobie piatich rokov vykazuje neustálu klesajúcu mieru nezamestnanosti. V súčasnosti má už však miera nezamestnanosti rastúci trend.

Medzi skupiny občanov najviac ohrozených nezamestnanosťou patria najmä dlhodobo nezamestnaní občania, ktorí tým, že sú dlhšie bez práce strácajú pracovné návyky a nemajú záujem zaradiť sa do pracovného procesu, absolventi škôl, ktorí nemajú prax a preto si ťažšie hľadajú zamestnanie, občania so zdravotným postihnutím, ktorí pre horší zdravotný stav bývajú často práceneschopní a zamestnávateľia ich preto neradi zamestnávajú, občania starší ako 50 rokov veku, ktorí sú menej flexibilnejší a aj napriek dostatočnej praxi, množstvu vedomostí a skúseností, nejavia zamestnávateľia o nich veľký záujem a mladiství, ktorí nedosiahli ešte 18 rokov, nemajú prax a väčšina z nich získala len základné vzdelanie alebo sú bez vzdelania a preto majú menšie šance uplatniť sa na trhu práce, taktiež sem patria aj občania s vysokoškolským vzdelaním bez praxe.

Obrázok 17 – Vývoj percentuálnej miery nezamestnanosti v rokoch 2004 - 2008

Zdroj: Vlastné spracovanie

Na vývoj miery nezamestnanosti v mikroregióne Dolná Nitra poukazuje obrázok č. 17. Nezamestnanosť mala počas sledovaného obdobia klesajúcu tendenciu a dostala sa pod celoslovenskú úroveň nezamestnanosti, v celom období sa však držala nad okresným priemerom. Môžeme vidieť, že do roku 2007 miera nezamestnanosti neustále

klesala a dosiahla úroveň 4,93 %, ale naopak v roku 2008 miera nezamestnanosti opäť vystúpila na hodnotu 5,33 % nezamestnaných na území Dolnej Nitry. (ŠÚ)

Tabuľka 20 – Veková štruktúra nezamestnaných k 31.12.2008

Veková kategória	% nezamestnaných
do 19 r.	3,6
20-24	9,8
25-29	9,4
30-34	6,5
35-39	13,7
40-44	15
45-49	15
50-54	15
55-59	12,1
nad 60	0

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z tabuľky č. 20 vyplýva, že veková štruktúra nezamestnaných je pomerne vyrovnaná Väčšiu časť tvoria nezamestnaní vo veku od 40 do 54 rokov, spolu až 45 % , tiež nezamestnaní vo vekovej kategórii 35 -59 rokov (13,7 %) a vo veku 20-24 rokov (9,8 %).

4.6 SWOT analýza a jej posúdenie

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
ŽIVOTNÉ PROSTREDIE ✓ čisté a zdravé prírodné prostredie, ✓ dobrá kvalita ŽP, ✓ priaznivé klimatické podmienky pre rastlinnú a živočíšnu výrobu, ✓ priaznivé pôdne podmienky pre intenzívnu poľnohospodársku výrobu, ✓ vhodný prírodný potenciál pre diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby, ✓ vysoká kvalita ornej pôdy, ✓ bohatá fauna a flóra, ✓ existencia geotermálnych prameňov, ✓ existencia chránených prírodných území (Lapášsky park, Klasovský park) a biotopov európskeho a národného významu (Vinodolský háj). SPOLOČNOSŤ ✓ územie je progresívny typ sídla, ✓ vysoké zastúpenie produktívnej zložky obyvateľstva, ✓ kladné hodnoty migračného salda – imigrácia obyvateľov do regiónu, ✓ pozitívne hodnoty celkového prírastku – pozitívny demografický vývojový trend, ✓ existencia hustej siete aktívnych spoločenských, kultúrnych a športových organizácií, ✓ organizovanie tradičných kultúrnych, spoločenských a športových podujatí, ✓ dobrá komunikácia OcÚ – občan. MATERIÁLNE STATKY ✓ funkčné a kvalitné predškolské a školské zariadenia, ✓ existencia objektov historického významu, ✓ existencia separovaného zberu odpadu, ✓ dobrá vybavenosť prvkami technickej infraštruktúry, ✓ vybudovaný bytový fond pre miestnych obyvateľov, ✓ existencia ÚPD v niektorých obciach regiónu, ✓ existencia Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja, resp. plánov rozvoja obcí, ✓ dobrá dostupnosť informačných technológií – internet, ✓ existencia web stránok.	ŽIVOTNÉ PROSTREDIE ✓ existencia čiernych skládok, ✓ slabé využívanie existujúceho prírodného potenciálu. SPOLOČNOSŤ ✓ apatia obyvateľstva a slabý záujem o veci verejné na miestnej úrovni, ✓ nízka uvedomelosť miestnych obyvateľov k ŽP, ✓ nedostatočná koordinácia spoločných rozvojových aktivít na úrovni RZ DN, ✓ slabá propagácia kultúrneho, prírodného a historického potenciálu regiónu. MATERIÁLNE STATKY ✓ absencia kanalizačnej siete v obciach, ✓ nevysporiadané majetkovo – právne vzťahy, ✓ absencia, resp. nedobudovanie prvkov technickej infraštruktúry v niektorých obciach regiónu, ✓ nevyhovujúci stav cestnej siete v obciach a preťaženosť miestnych komunikácií, ✓ absencia chodníkov v obciach, ✓ absencia zariadenia sociálnej starostlivosti v RZ Dolná Nitra, ✓ existujúci kultúrny a historický fond v zlom chátrajúcom stave, ✓ absencia klubov mládeže v niektorých obciach RZ, ✓ absencia voľného

EKONOMIKA ✓ výhodná geografická poloha vzhľadom na okresné póly rastu – Nitra, Vráble, ✓ existencia lokálnych centier miestneho významu – Pohranice, Golianovo, Vinodol, Veľký Cetín, Klasov, ✓ existencia životaschopných a kvalitných PD s dlhoročnou tradíciou, ✓ silné zastúpenie podnikateľských subjektov v oblasti priemyslu –stavebníctvo, strojárstvo, drevovýroba, ✓ diverzifikovaná ekonomická základňa RZ Dolná Nitra, ✓ ekonomická stabilita firiem podnikajúcich v obciach, ✓ dobrý vzťah samospráva – podnikateľ, ✓ nízka miera nezamestnanosti v RZ DN.	domového a bytového fondu v obciach, ✓ absencia športových zariadení v menších obciach RZ Dolná Nitra. EKONOMIKA ✓ absencia dostatočného množstva kvalitných ubytovacích a stravovacích kapacít v regióne, ✓ absencia doplnkových služieb cestovného ruchu, ✓ absencia živnostenských služieb v niektorých obciach.

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
ŽIVOTNÉ PROSTREDIE ✓ rozvoj ekologického poľnohospodárstva, ✓ využívanie alternatívnych zdrojov energie smerom k ochrane ŽP. SPOLOČNOSŤ ✓ pozdvihnutie kultúrnospoločenského a športového života realizáciou spoločných regionálnych aktivít, ✓ zefektívnenie a rozvoj spolupráce s partnerskými obcami doma aj v zahraničí, ✓ tvorba nových medzisektorových partnerstiev, ✓ podpora participácie obyvateľov na veciach verejných. MATERIÁLNE STATKY ✓ vybudovanie vínnej cesty, ✓ posilnenie obytnej funkcie obcí podporovaním IBV a výstavby nájomných bytov pre sociálne slabšie skupiny obyvateľstva, ✓ vybudovanie spoločného sociálneho zariadenia pre obyvateľov regiónu, ✓ rekonštrukcia a modernizácia existujúcich školských a predškolských zariadení, ✓ budovanie viacúčelových športovo – oddychových areálov a detských ihrísk v obciach, ✓ skrášlenie a úprava verejných priestranstiev v obciach, ✓ výstavba a rekonštrukcia autobusových zastávok, ✓ dobudovanie a rekonštrukcia komplexnej technickej infraštruktúry v RZ Dolná Nitra, ✓ dobudovanie a rekonštrukcia miestnych komunikácií a chodníkov v obciach, ✓ vybudovanie ČOV (klasické aj alternatívne). EKONOMIKA ✓ vybudovanie značených turistických a cykloturistických trás, ✓ rozvoj poľovníctva, rybárstva a včelárstva, ✓ využitie možností financovania rozvojových projektov z fondov EÚ a domácich dotačných titulov, ✓ dobudovanie prvkov technickej infraštruktúry zabezpečiť ďalší rozvoj podnikateľských aktivít v obci, ✓ podpora podnikateľskej sféry a samozamestnania, ✓ vytvorenie spoločného propagačného materiálu mikroregiónu - informačný materiál, brožúra, publikácia o regióne, ✓ vytvorenie spoločnej web stránky RZ.	VNÚTORNÉ ✓ pretrvávajúca apatia a pasivita obyvateľov, ✓ nevytvorenie bytových príležitostí a podporného systému financovania bývania pre mladé rodiny, ✓ nevyužitie chátrajúcich objektov kultúrneho a historického významu, ✓ útlm poľnohospodárstva v mikroregióne, ✓ nedostatok finančných prostriedkov na dobudovanie a udržiavanie technickej a sociálnej infraštruktúry. VONKAJŠIE ✓ zložitý legislatívny systém, ✓ slabá dostupnosť podporných finančných zdrojov pre malé obce.

Pri zostavovaní analýzy sme všetky jej časti posudzovali z hľadiska vnútorných a vonkajších vplyvov, keďže územie RZ Dolná Nitra je z pohľadu metodiky sociálnoekonomického rozvoja otvoreným systémom.

Zadefinovanie problémov

- ✓ chýbajúce komplexné sociálne služby,
- ✓ slabý záujem obyvateľov o veci verejné,
- ✓ absencia živnostenských služieb,
- ✓ nedostatočné využívanie prírodných zdrojov,
- ✓ nevyužité a schátralé obecné objekty,
- ✓ absencia cyklotrás,
- ✓ slabá propagácia územia,
- ✓ slabá spolupráca a koordinácia medzi obcami,
- ✓ existencia čiernych skládok,
- ✓ absencia kanalizačnej siete,
- ✓ havarijný stav budov ZŠ a MŠ,
- ✓ nedostatočná infraštruktúra voľného času,
- ✓ miestne komunikácie a chodníky v zlom technickom stave,
- ✓ nedostatok kultúrnospoločenských a športových aktivít v obci,
- ✓ nevysporiadané majetkovoprávne vzťahy.

Problémy, ktoré vieme a chceme riešiť na úrovni RZ Dolná Nitra

- ✓ absencia, resp. nedobudovanie kanalizačnej siete,
- ✓ nedobudovaná infraštruktúra voľného času,
- ✓ miestne komunikácie a chodníky v zlom technickom stave,
- ✓ absencia komplexných sociálnych služieb a spoločného sociálneho zariadenia,
- ✓ znečisťovanie ŽP a nedostatočné využívanie prírodných zdrojov,
- ✓ nevyužité a schátralé obecné objekty,
- ✓ absencia cyklotrás – prepojenia medzi obcami,
- ✓ slabá propagácia územia.

Na základe výskytu frekvencie jednotlivých problémov v párovej matici boli v RZ Dolná Nitra zadefinované nasledovné **klúčové problémy**:

1. Miestne komunikácie a chodníky v zlom technickom stave
2. Nedobudovaná infraštruktúra voľného času

3. Znečisťovanie ŽP a nedostatočné využívanie prírodných zdrojov
4. Slabá propagácia územia

Z týchto kľúčových problémov boli na základe diskusie s členmi partnerstva vybrané tieto **rozvojové priority**:

1. Obnova a rozvoj obcí
2. Rozvoj spolupráce a partnerstva
3. Ochrana ŽP

Z analýzy silných a slabých stránok vyplývajú problémy, s ktorými sa región stretáva a ktoré musí riešiť. Väčšinou súvisia so slabými stránkami, ale niekedy majú súvis aj so silnými stránkami. Pre ďalšie zostavovanie integrovanej stratégie rozvoja je potrebné problémy identifikovať a zároveň si určiť poradie prioritných problémov, na riešenie ktorých sa zástupcovia územia zamerajú a budú do ich riešenia investovať nielen finančné zdroje, ale aj svoj čas a ľudský potenciál. Pre identifikáciu problémov, ich príčin a riešení sa dajú použiť viaceré techniky, zástupcovia územia Dolná Nitra pod vedením skúseného facilitátora pracovali s technikou logickej párovej matrice.

---

5 Návrhy na využitie výsledkov

Návrh na využitie výsledkov vychádza zo skôr uvedených analýz, hodnotení a porovnávaní. Na základe týchto údajov a poznatkov navrhujeme nasledovné opatrenia na zlepšenie vývoja sledovaných ukazovateľov trvalo udržateľného rozvoja.

- ✓ predpokladom pre zastavenie negatívneho demografického a migračného vývoja je vytvorenie podmienok pre nové pracovné príležitosti najmä zhodnotením územného rozvojového potenciálu pre umiestnenie potrebných funkcií, najmä pre priemysel, bývanie, vybavenosť, ale i každodennú a krátkodobú rekreáciu a oddych,
- ✓ pre znížovanie negatívneho migračného vývoja je dôležitá podpora bývania mladých zo strany mikroregiónu a tiež výstavba nájomných bytov na celom území Dolnej Nitry,
- ✓ vzhľadom na nízku úroveň vzdelania obcí je potrebné zvyšovať povedomie obyvateľov v zaujímaní postojov naklonených pre dosiahnutie vyšších stupňov vzdelania hlavne v predproduktívnej zložke obyvateľstva,
- ✓ zavedením modernej techniky (počítače, internet, atď.) do procesu vzdelávania a tým väčšou prístupnosťou k informáciám, by sa zvyšoval záujem samotných žiakov o vzdelávanie,
- ✓ mieru nezamestnanosti, ktorá má síce klesajúcu tendenciu, ale je stále problémom územia, by bolo vhodné riešiť podporou rozvoja podnikateľských aktivít, vytváraním podmienok pre dostatok pracovných príležitostí s vyššími príjmami,
- ✓ keďže veľkú časť skupiny nezamestnaných tvoria dlhodobo nezamestnaní so základným vzdelaním alebo s výučným listom, návrhom pre mikroregión je podporovať vzdelávanie, rekvalifikáciu so špeciálnym zameraním na dlhodobo nezamestnaných,
- ✓ obce by sa mali snažiť vytvárať pracovné miesta priamo v ich prostredí pre novovzniknutých podnikateľov a to prostredníctvom poskytnutia nevyužitých pozemkov, budov a nižších poplatkov,

- ✓ podporovať rozvoj s dlhodobou históriou v odvetviach tradičného priemyslu, ktorý sa v týchto obciach podarilo zachovať miestnym obyvateľom,
- ✓ podporiť malých a stredných podnikateľov, čím sa následne zvýši zamestnanosť v jednotlivých obciach mikroregiónu,
- ✓ ďalej navrhujeme skvalitnenie a dobudovanie miestnej technickej infraštruktúry, čo by mohlo viesť k zvýšeniu prílivu investícií do obcí a podporiť ich rast,
- ✓ výrazný rozvoj terciárnej a kvartérnej sféry, rozvoj funkcie rekreácie a turizmu, vedy a výskumu, rozvoj služieb vybavenosti v nových obytných lokalitách, sociálnej infraštruktúry a najmä komerčnej vybavenosti vytvoria predpoklady pre výrazný podiel nových pracovných príležitostí,
- ✓ vybudovať informačné centrum pre mikroregión, ktorým by bolo možné zvýšiť informovanosť obyvateľov a tým podporiť rozvoj cestovného ruchu vo forme vidieckej turistiky a agroturistiky v obciach a v ich okolí,
- ✓ možnosti riešenia niektorých problémov spočívajú v čerpaní financií z fondov a podporných programov Európskej únie a ich následnom využívaní,
- ✓ tvorba a realizácia programov trvalo udržateľného rozvoja a do jeho realizácie zapájanie všetkých vrstiev obyvateľstva, čím sa podporuje výchova obyvateľstva ako aj riešenie problémov v regionálnom združení Dolná Nitra.

Proces hodnotenia sociálnych indikátorov udržateľného rozvoja v mikroregióne Dolná Nitra by mal pokračovať aj v budúcnosti, pretože indikátory sú vhodné na popísanie a monitorovania aktuálneho stavu. Môžu napomôcť zlepšiť kvalitu života v obciach, ale len vtedy, ak sa uplatnia pri vytváraní stratégie rozvoja obce, použijú sa v rozhodovacom procese, pri posudzovaní plánovaných aktivít alebo sa zapracujú do obecných nariadení.

Záver

Naša diplomová práca sa zameriavala na zmapovanie, porovnanie a hodnotenie spolupráce viacerých obcí v nitrianskom okrese, ktoré tvoria mikroregión pôsobiaci na území Slovenskej republiky Regionálne Združenie Dolná Nitra.

V prvej časti práce uvádzame poznatky získané zo štúdia odbornej literatúry so zameraním sa na trvalo udržateľný rozvoj vo svete i na Slovensku. V tejto časti predkladáme poznatky o Agende 21 a Miestnej Agende 21. V druhej časti diplomovej práce popisujeme cieľ a čiastkové ciele. V tretej časti charakterizujeme vybrané územie od histórie, podložia až po faunu a flóru. Ďalej sa v tejto časti zaoberáme stručnou charakteristikou vybraných indikátorov TUR, vybranými postupmi a metódami a tiež metódami SWOT analýzy. Štvrtá časť je zameraná empiricky, v nej analyzujeme a porovnávame vybrané sociálne indikátory trvalo udržateľného rozvoja mikroregiónu Dolná Nitra z viacerých pohľadov (koeficient populačného rastu, demografická štruktúra obyvateľstva, hustota obyvateľov, migračný pomer obyvateľstva a miera nezamestnanosti).

Populačný rast za SR je kladný – počet narodených je väčší ako počet zomrelých a počet prisťahovaných väčší ako počet odsťahovaných. Naopak, na našom skúmanom území a v celom okrese Nitra postupne prevládajú zomrelí nad narodenými - populácia starne a viac ľudí sa vystahuje ako prisťahuje.

RZ Dolná Nitra je z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva regresívnym typom sídla, keďže v území prevláda poproduktívna zložka obyvateľstva nad predproduktívnou. V RZ Dolná Nitra je len jedna obec s progresívnymi demografickými charakteristikami (s menším počtom obyvateľov v dôchodkovom veku v porovnaní s detskou zložkou populácie), jedná sa o obec Vinodol.

V pohlavnej štruktúre obyvateľov krajinného územia Dolná Nitra vystupuje prevaha ženskej populácie počas celého sledovaného obdobia a percentuálny podiel je vyšší ako celoslovenský priemer.

Takmer 95 % obyvateľov sa pri poslednom sčítaní obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 prihlásilo k Rímskokatolíckej cirkvi. Na území obcí žijú v početnejšom množstve taktiež zástupcovia Reformovanej kresťanskej cirkvi, Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania a Kresťanských zborov.

Z hľadiska národnostného zloženia je Regionálne združenie Dolná Nitra heterogénnym typom sídla. Takmer 64 % z celkového počtu obyvateľov je slovenskej národnosti. Najpočetnejšiu národnostnú menšinu tvoria obyvatelia maďarskej národnosti. Z ostatných národnostných menšín žijú na území obcí ešte zástupcovia najmä českej, moravskej a sliezskej a rómskej národnosti.

V sledovanom území je výrazne vyšší podiel obyvateľov len so základným alebo učňovským vzdelaním bez maturity ako je priemer v Nitrianskom okrese a v celej Slovenskej republike a tiež vyšší podiel ľudí úplne bez vzdelania. Toho dôsledkom je tiež nižší podiel osôb s vyšším vzdelaním, konkrétne úplným stredným odborným, úplným stredným všeobecným a vysokoškolským.

Hustota obyvateľov v jednotlivých obciach verejno-súkromného partnerstva je vzhľadom na rôznu veľkosť katastrálnych území a počet miestnych obyvateľov značne odlišná. Najhustejšie je obývané katastrálne územie Čechyniec, najredšie osídlenie je v obci Paňa. Hustota obyvateľstva sa z roka na rok mierne zvyšuje, je to spôsobené tým, že klesá počet obyvateľov mesta. Hustota obyvateľstva je ďaleko menšia v Dolnej Nitre ako je priemer za celý okres. Ľudia odchádzajú z mesta hlavne za pokojnejším prostredím dostupného vidieka.

Migračné saldo dosahuje za celé sledované obdobie kladné hodnoty. Napríklad v roku 2005 sa do obcí RZ Dolná Nitra prisťahovalo až o 107 viac obyvateľov, ako z nich odišlo. Tento pozitívny trend v migrácii môžeme predpokladať aj do budúcnosti. Možno ho pripísať hlavne výhodnej geografickej polohe obcí a blízkosti okresného rozvojového pólu – mesta Nitry, ako aj narastajúcemu počtu podnikateľských subjektov v obciach a s tým súvisiacimi novými pracovnými príležitosťami. Je tiež vo veľkej miere ovplyvnený rastúcou imigráciou obyvateľov z okolitých obcí, ale najmä z mesta Nitra.

Nezamestnanosť mala počas sledovaného obdobia klesajúcu tendenciu a dostala sa pod celoslovenskú úroveň nezamestnanosti, v celom období sa však držala nad okresným priemerom. Počet nezamestnaných v obciach verejno-súkromného partnerstva Dolná Nitra má od roku 2004 do roku 2007 klesajúcu tendenciu. Naopak v roku 2008 zaznamenávame stagnáciu až mierny obrat nezamestnanosti obyvateľov. Slovenská republika za celé sledované obdobie piatich rokov vykazuje neustálu

klesajúcu mieru nezamestnanosti. V súčasnosti má už však miera nezamestnanosti rastúci trend.

Naším všeobecným cieľom bolo prostredníctvom analýzy vybraných sociálnych indikátorov trvalo udržateľného rozvoja regionálneho združenia Dolná Nitra prezentovať problematiku koeficientu populačného rastu, demografickej štruktúry obyvateľstva, hustoty obyvateľov, migračného salda a miery nezamestnanosti a poukázať na existujúce nedostatky spolupráce. Tento cieľ sme sa snažili naplniť dôkladnou obsahovou analýzou získaných dokumentov a zdrojov, spracovaním osobných poznatkov a vyvodením vlastných záverov z poznanych javov a faktov. Zovšeobecnením získaných poznatkov sme dospeli k určitým praktickým návrhom a odporúčaniam, ktoré by pomohli skvalitniť činnosť mikroregiónu Dolná Nitra, čím sme zároveň naplnili aj cieľ našej diplomovej práce.

V našich zemepisných šírkach a aj v politických dimenziách sú mikroregióny pomerne novou skutočnosťou. Stávajú sa silným nástrojom, ktorý dáva dohromady ľudí z rôznych obcí a rôznych národnostných menšín a rôzneho náboženského vyznania. Miestne a územné samosprávy sa snažia robiť podporné aktivity, aby dokázali posilniť regióny, mestá i obce, aby boli skutočne schopné spoluprácu zvládnuť. Napriek tomu možno povedať, že niektoré veci robia s nadmierou formálnosti a prílišného administratívneho prístupu, ktorý tak veľmi pripomína zašlé totalitné časy, mikroregión Dolná Nitra v tomto smere nie je žiadnou výnimkou.

Ako už bolo spomenuté, spolupracujúce obce majú spoločné črty. Mnohé mali problematické životné prostredie a chýbajúcu základnú infraštruktúru, vysokú emigráciu a nezamestnanosť. Globálne regionálne zmeny ťažko posudzovať za obdobie pár rokov. Viaceré jeho súčasti sa formujú pomaly – počas storočí, kým iným stačia desaťročia.

Zoznam použitej literatúry

- [1] ANONYMUS. 2003. Development, Refinement, Management and Evaluation of European Common Indicators Project (ECI). Final Project Report. Ambiente Italia Research Institute, European Commision, s. 24–50.
- [2] BRUNDTLAND, G. H. 1987. Our Common Future. Oxford: Oxford University Press, Oxford, 1987. 135 s.
- [3] Commission of the European Community, 1993. Towards Sustainability. A European Community program Office of Official Publs., Luxembourg.
- [4] CROCKER, D. 1990. Principles of Just, Participatory, Eco – development and Criteria of Sustainable Development, University of Arizona Press, Tuscon, AZ, 1990
- [5] DEMO, M. 1998. Princípy trvalo udržateľného rozvoja. Nitra : SPU, 1998. ISBN 80-7137-510-1.
- [6] DEMO, M. – BIELEK, P. – HRONEC, O. 1999. Trvalo udržateľný rozvoj. Nitra : SPU, 1999. 400 s. ISBN 80-7137-611-6
- [7] DEMO, M. a i. 2006. *Udržateľný rozvoj: život v medziach únosnej kapacity biosféry*. Nitra : SPU, 2007. 439 s. ISBN 978-80-8069-826-3.
- [8] ENGELS, J.R. –ENGELS, J.G. 1986. Eds. Ethic of Environmenal and development. Tuscon: University of Arizona press. 1999.
- [9] EPA, 1995. Conceptual Framework to Support Development and Use of Environmental Information in Decision Making. Document No. 239-R-95-012, Washington, USA.
- [10] Federal Planning Bureau. 1998. Principles of Sustainable Development.
- [11] HART, M. 1998. Sustainable Community Indicators – Trainer’s Workshop. US EPA Office of Sustainable Ecosystems and Communities (OSEC), Lowell Center for Sustainable Production at the Universtiy of Massachusetts, Lowell, Massachusetts, USA, s. 36–58.
- [12] HUBA, M. 2000. Indikátory trvalo udržateľného rozvoja miest. ETP Slovensko, Košice, 2000.

- [13] HUBA, M. 2002. Trvalo udržateľný rozvoj -Výzva pre Slovensko, Bratislava: REC SR, 2001 126 s. ISBN 80-968591-7-X
- [14] HUBA, M. – IRA, V. 1996. Vzťah medzi produktivitou, stabilitou a sustainabilitou na príklade urbárnej krajiny. Bratislava : EuroUniPress a STUŽ, 1996.
- [15] HUDEKOVÁ, Z. – MEDERLY, P. 2003 Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest. Bratislava: REC Slovensko, 2003. 95 s.. ISBN 80-968850-6-5
- [16] CHIRAS, D.D. 1993. Ecologic Teaching the Biological Principles of Sustainability. In. Amer. Biol. Techer, roč. 55, 1993, s. 71–76
- [17] IISD, 1997. Trade and Sustainable Development
- [18] IZAKOVIČOVÁ, Z. - MIKLÓS, L. – DRDOŠ, J. 1997. Krajinnoeekologické podmienky TUR. Bratislava: Veda, 1997. 183 s. ISBN 80-224-0485-3.
- [19] JACOBS, SADLER. 1996 Substantive principles of Sustainable Development. University of Victoria, Victoria, British Columbia, Canada.
- [20] Kent Country Council, 1993. Kent Structure plan, Third Review Plan and Explanatory Memorandum, Technical Working Paper, Strategic Environmental Appraisal of Policies.
- [21] KLINDA, J. et al. 2000. Koncepcia environmentálnej výchovy a vzdelávania. Bratislava: EKOPRESS, 2000. 40 s. ISSN 1335-1567
- [22] KLINDA, J. (ed.). 1996. AGENDA 21 a ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja. Bratislava: MŽP SR, 1996. 520 s. ISBN 80-88833-03-5
- [23] KOZOVÁ, M., KRŠÁKOVÁ, A., MEČIAROVÁ, J., MEDERLY, P. 2003. Miestna agenda 21 na Slovensku: Metodická príručka. Bratislava: Regionálne enviromentálne centrum pre krajiny strednej a východnej Európy - REC Slovensko, 2003. 137 s. ISBN 80-968850-7-3.
- [24] KRASNEC, P. a i. 2000. Trvalo udržateľný rozvoj. Bratislava – Nitra : UK – SPU, 2000. ISBN 80-7137-854-2.

- [25] LOUCKS, D. 1994. Sustainability: Implications for Water Resource Planing and Management, Manuscript on the file with Civil and Environmental Engineering Department, Cornell University, Ithaca, New York.
- [26] MEDERLY, P. 2001. Indikátory trvalo udržateľného rozvoja: prehľad vývoja a vyhodnotenie dôrazom na Slovenskú republiku. Bratislava: REC Slovensko, 2001.
- [27] MEADOWS, D.H. et al.1972. The Limits to Growth. Universe Books, New York: 1972.
- [28] MURCOTT, S. 1997. Sustainable Development: A Meta Review of Definitions, Principles, Criteria, Indicators, Conceptual Frameworks, Information Systems. Research Enviromental Engineer. Massachusetts: Massachusetts Institute of technology, 1997. 37 s.
- [29] MŽP SR, 2008. Indikátory trvalo udržateľného rozvoja [online]. Bratislava : Slovenská agentúra životného prostredia, 2008. Dostupné na internete: <<http://eia.enviroportal.sk/dokument.php?id=50347>>.
- [30] NIXON, J. A. – FROD, S. 1996. 12th Intensive Training Course on Environmental Assessment and Managment. Course Manual, Centre for Environmental Managment and Planning (CEMP), 14th January – 8th March, University of Aberdeen, UK, s. 12, 1–7.
- [31] NOVÁČEK, P., MEDERLY, P. a i., 1996: Strategie udržiteľného rozvoje. Univerzita plackého, Společnost pro trvale udržatelný život. Olomouc. s. 1996
- [32] NOVÁČEK, P., HUBA, M., 1994: Ohrozená planéta. Přírodovedecká fakulta UP Olomouc, Společnost pre trvalo udržatelný život, Olomouc, 202 s.
- [33] OECD, 1993. OECD Core Set of Indicators for Environmental Performance Reviews. A synthesis Report by the Group of the State of the Environment, Environmental Monographs, No. 83, Paris, France. 35 s.
- [34] PAPCUNOVÁ, V. – GECÍKOVÁ, I. 2007. Návodý na cvičenia z regionálnej ekonomiky. Nitra: SPU, 2007. 73s. ISBN 978-80-8069-848-5.
- [35] PEARCE, D. 1987. Foundations of an Ecological Economics. Ecological Modelin. London.

- [36] REDCLIFT, M. a i.. 1987. Sustainable Development. (Exploring the contradiction). Methuen, London, New York, 1987. 221s.
  - [37] REITSCHMIEDOVÁ, A. a i. 2003. Práce s veřejností a místní Agenda 21. Praha: MŽP ČR, 19998. 88 s. ISBN 80-7212-047-6
  - [38] RODENBURG, E. 1996. Monitoring for Sustainability. IN: IUCN, I. C. E. P. P. California, s.77–86.
  - [39] SIMONOVIC, S., LENCE, B., BURN, D. 1994. Sustainability Criteria. An Application to the Hydropower Industry. Manuscript on the file with Civil and Geological Engineering, University of Manitoba, Winnipeg, Canada.
  - [40] SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 1994. The UK Strategy. Cmm 2426, TSO, 1994, ISBN 0-10-124262-X.
  - [41] SZALAY, G. 2006. Územný plán mesta Prievidza. Aktualizácia 2006. PRIEVIDZA : AGS ATELIÉR. [online], [citované 10. apríla 2009]. Dostupné na internete:
<http://www.prievidza.sk/dokumenty/uzemny_plan_mesta/diel_a.pdf>.
  - [42] ŠMIRALOVÁ, M. 2010. Hodnotenie a monitorovanie výsledkov v oblasti trvalej udržateľnosti [online]. Bratislava : STU, 2010. Dostupné na internete:
<http://www.obnovavidieka.sk/table_01/prispevky_upravene/smiralova.pdf>.
  - [43] ŠÚ SR. 2004. Regióny Slovenska. Bratislava: Veda, 2004. 107s. ISBN 80-224-0817-4.
  - [44] ŠÚ SR. 2007. Trendy sociálneho vývoja v SR. Bratislava: ŠÚ SR, 2007. 154s. číslo: 600-0130/2007.
- ŠÚSR 2008.
- [45] a) [online], [citované 14. septembra 2008]. Dostupné na internete:
<http://portal.statistics.sk/files/Sekcie/sek_600/Demografia/Obyvatelstvo/SJ_TAB_96_06.pdf>
  - [46] b) [online], [citované 14. septembra 2008]. Dostupné na internete:
<http://www.statistics.sk/pls/elisw/objekt.send?uic=962&m_sso=2&m_sso=15&ic=41>
  - [47] THÉRIVEL, R., DOAK, J., SCOTT, M. 1998. Desperately Sustainability.

- [48] TIETENBERG, T. 1984. Environmental and Natural Resource Economics. Glevew, IL. Scott, Foresman and Co.
- [49] TURNER, R. K. 1988. Sustainability, Resource Conservation and Pollution Control an Overview. In: Turner, R. K. (ed.), 1988.
- [50] VAVROŠEK, J. 1984. Projekt prognózy životního prostředí. Praha: VVÚ VTR 1984
- [51] VIEDERMAN, S. 1996 What Do We need to Know?. California: I.C.E.P.P., 1996. s. 36-40
- [52] Working Group on Sustainable Development, 1994. Criteria of sustainable development. Salzburg. Austria.

Príloha – Údajové tabuľky

Tabuľka 1 - Počet obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	650	649	664	669	672
Čechynce	1 030	1 018	1 012	1 014	1 049
Dolné Obdokovce	1 111	1 150	1 145	1 162	1 159
Golianovo	1 196	1 251	1 262	1 276	1 280
Klasov	1 214	1 213	1 212	1 217	1 249
Malý Cetín	384	384	379	384	375
Paňa	317	320	318	314	320
Pohranice	1 069	1 078	1 087	1 094	1 081
Veľký Cetín	1 692	1 680	1 652	1 644	1 641
Veľký Lapáš	1 171	1 157	1 147	1 146	1 139
Vinodol	1 891	1 910	1 925	1 943	1 951
Dolná Nitra	11 725	11 810	11 803	11 863	11 916
Okres Nitra	163 764	163 768	163 802	164 091	164 365
Slovensko	5 384 822	5 389 180	5 393 637	5 400 998	5 412 254

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 3 - Prirodzený prírastok na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	3,08	1,54	6,02	-1,49	-1,49
Čechynce	-3,88	-7,86	-3,95	2,96	-4,77
Dolné Obdokovce	0,90	5,22	-1,75	2,58	-2,59
Golianovo	1,67	4,80	-0,79	-6,27	-2,34
Klasov	-7,41	-4,95	-6,60	-4,93	-7,21
Malý Cetín	-2,60	-5,21	-10,55	2,60	8,00
Paňa	3,15	-9,38	-9,43	-25,48	-6,25
Pohranice	-4,68	2,78	-7,36	-4,57	-8,33
Veľký Cetín	-5,32	-7,14	-10,29	-6,08	-9,75
Veľký Lapáš	-3,42	0,86	-6,10	-6,98	0,00
Vinodol	2,64	-4,19	5,19	7,21	0,51
Dolná Nitra	-1,79	-1,86	-3,39	-2,11	-3,69
Okres Nitra	-0,39	-0,88	-1,49	-1,15	-0,20
Slovensko	0,35	0,18	0,11	0,11	0,78

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 5 – Počet živonarodených na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	6,15	6,16	13,55	13,45	11,90
Čechynce	10,68	5,89	7,91	11,83	4,77
Dolné Obdokovce	10,80	8,70	7,86	10,33	12,08
Golianovo	12,54	15,99	7,92	5,49	10,94
Klasov	4,94	6,60	4,13	6,57	3,20
Malý Cetín	5,21	5,21	2,64	13,02	16,00
Paňa	12,62	6,25	6,29	3,18	12,50
Pohranice	9,35	9,28	11,96	3,66	9,25
Veľký Cetín	7,68	4,17	7,26	9,73	8,53
Veľký Lapáš	5,98	12,10	7,85	3,49	12,29
Vinodol	12,69	10,47	11,43	13,90	11,79
Dolná Nitra	9,21	8,72	8,47	8,85	9,73
Okres Nitra	8,88	8,86	8,46	8,65	9,70
Slovensko	9,98	10,10	9,99	10,08	10,60

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 7 – Počet zomrelých na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	3,08	4,62	7,53	14,95	13,39
Čechynce	14,56	13,75	11,86	8,88	9,53
Dolné Obdokovce	9,90	3,48	9,61	7,75	14,67
Golianovo	10,87	11,19	8,72	11,76	13,28
Klasov	12,36	11,54	10,73	11,50	10,41
Malý Cetín	7,81	10,42	13,19	10,42	8,00
Paňa	9,46	15,63	15,72	28,66	18,75
Pohranice	14,03	6,49	19,32	8,23	17,58
Veľký Cetín	13,00	11,31	17,55	15,82	18,28
Veľký Lapáš	9,39	11,24	13,95	10,47	12,29
Vinodol	10,05	14,66	6,23	6,69	11,28
Dolná Nitra	11,00	10,58	11,86	10,96	13,43
Okres Nitra	9,27	9,74	9,95	9,81	9,90
Slovensko	9,63	9,92	9,88	9,97	9,82

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 8 – Priemerný vek obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	37,86	38,61	38,70	38,73	38,57
Čechynce	37,29	37,70	37,95	38,21	38,36
Dolné Obdokovce	37,44	37,63	38,02	38,27	38,52
Golianovo	38,01	37,73	37,93	38,20	38,10
Klasov	37,31	37,84	38,30	38,76	39,16
Malý Cetín	39,67	40,02	40,34	40,15	40,56
Paňa	43,89	43,47	43,68	43,13	42,83
Pohranice	38,59	38,99	38,67	39,28	39,39
Veľký Cetín	40,56	41,15	41,32	41,45	41,46
Veľký Lapáš	38,37	39,04	39,46	39,84	40,05
Vinodol	34,51	34,45	34,76	35,17	35,28
Dolná Nitra	37,92	38,21	38,43	38,70	38,81
Okres Nitra	37,97	38,29	38,62	38,92	39,17
Slovensko	37,13	37,41	37,71	37,99	38,25

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 11 – Pohlavná štruktúra obyvateľstva k 31.12.2008

Obec	muži	ženy
Babindol	333	339
Čechynce	498	551
Dolné Obdokovce	565	594
Golianovo	615	665
Klasov	638	611
Malý Cetín	190	185
Paňa	147	173
Pohranice	542	539
Veľký Cetín	787	854
Veľký Lapáš	565	574
Vinodol	956	995
Dolná Nitra	5 836	6 080
Okres Nitra	79 440	84 925
Slovensko	2 629 804	2 782 450

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 9 – Veková štruktúra obyvateľstva v absolútnych číslach v rokoch 2004 – 2008

Obec	2004			2005			2006			2007			2008		
	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.
Slovensko	918 915	3 443 735	1 022 172	894 308	3 454 415	1 040 457	870 622	3 460 263	1 062 752	851 044	3 460 723	1 089 231	836 069	3 459 211	1 116 974
Okres Nitra	25 687	105 440	32 637	24 806	105 674	33 288	23 991	105 772	34 039	23 405	105 734	34 952	23 003	105 619	35 743
Dolná Nitra	1 964	7 263	2 498	1 897	7 398	2 515	1 834	7 444	2 525	1 770	7 530	2 563	1 732	7 617	2 567
Vinodol	424	1 128	339	420	1 161	329	399	1 195	331	383	1 224	336	375	1 239	337
Veľký Lapáš	169	756	246	157	748	252	150	747	250	142	747	257	134	747	258
Veľký Cetín	238	1 027	427	216	1 030	434	209	1 013	430	206	1 013	425	210	1 014	417
Pohranice	172	664	233	165	678	235	170	687	230	162	698	234	162	682	237
Paňa	52	155	110	47	169	104	45	170	103	42	172	100	45	176	99
Malý Cetín	56	246	82	55	246	83	48	246	85	47	250	87	41	247	87
Klasov	172	819	223	162	827	224	147	836	229	138	838	241	126	882	241
Golianovo	193	740	263	205	782	264	203	792	267	192	810	274	195	808	277
Dolné Obdokovce	193	691	227	195	717	238	186	717	242	185	726	251	170	737	252
Čechynce	182	637	211	171	637	210	172	625	215	172	626	216	177	651	221
Babindol	113	400	137	104	403	142	105	416	143	101	426	142	97	434	141

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 10 – Veková štruktúra obyvateľstva v % v rokoch 2004 – 2008

Slovensko	17,06	63,95	18,98	16,59	64,10	19,31	16,14	64,15	19,70	15,76	64,08	20,17	15,45	63,91	20,64
Okres Nitra	15,69	64,39	19,93	15,15	64,53	20,33	14,65	64,57	20,78	14,26	64,44	21,30	14,00	64,26	21,75
Dolná Nitra	16,75	61,94	21,30	16,06	62,64	21,30	15,54	63,07	21,39	14,92	63,47	21,60	14,54	63,92	21,54
Vinodol	22,42	59,65	17,93	21,99	60,79	17,23	20,73	62,08	17,19	19,71	63,00	17,29	19,22	63,51	17,27
Veľký Lapaš	14,43	64,56	21,01	13,57	64,65	21,78	13,08	65,13	21,80	12,39	65,18	22,43	11,76	65,58	22,65
Veľký Cetín	14,07	60,70	25,24	12,86	61,31	25,83	12,65	61,32	26,03	12,53	61,62	25,85	12,80	61,79	25,41
Pohranice	16,09	62,11	21,80	15,31	62,89	21,80	15,64	63,20	21,16	14,81	63,80	21,39	14,99	63,09	21,92
Paňa	16,40	48,90	34,70	14,69	52,81	32,50	14,15	53,46	32,39	13,38	54,78	31,85	14,06	55,00	30,94
Malý Cetín	14,58	64,06	21,35	14,32	64,06	21,61	12,66	64,91	22,43	12,24	65,10	22,66	10,93	65,87	23,20
Klasov	14,17	67,46	18,37	13,36	68,18	18,47	12,13	68,98	18,89	11,34	68,86	19,80	10,09	70,62	19,30
Golianovo	16,14	61,87	21,99	16,39	62,51	21,10	16,09	62,76	21,16	15,05	63,48	21,47	15,23	63,13	21,64
Dolné Obdokovce	17,37	62,20	20,43	16,96	62,35	20,70	16,24	62,62	21,14	15,92	62,48	21,60	14,67	63,59	21,74
Čechynce	17,67	61,84	20,49	16,80	62,57	20,63	17,00	61,76	21,25	16,96	61,74	21,30	16,87	62,06	21,07
Babindol	17,38	61,54	21,08	16,02	62,10	21,88	15,81	62,65	21,54	15,10	63,68	21,23	14,43	64,58	20,98
Obee	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.	predpr.	prod.	poprod.
	2004			2005			2006			2007			2008		

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 12 – Náboženská štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

	Slovensko (v %)	68,93	4,09	0,94	0,03	6,93	2,04	0,14	0,07	0,03	0,07	0,06	0,06	0,12	0,04	0,38	12,96	0,12	2,99
	Okres Nitra (v %)	82,26	0,25	0,09	0,03	2,31	0,20	0,03	0,03	0,03	0,01	0,02	0,02	0,20	0,04	0,15	11,19	0,12	3,03
	Dolná Nitra (v %)	94,93	0,06	0,03	0,01	0,40	0,73	0,03	0,01	0,00	0,00	0,03	0,00	0,13	0,01	0,16	2,05	0,06	1,38
	Slovensko	3 708 120	219 831	50 363	1 696	372 858	109 735	7 347	3 905	1 733	3 562	3 429	3 217	6 519	2 310	20 630	697 308	6 294	160 598
	Okres Nitra	134 532	402	147	42	3 775	330	52	52	56	11	28	31	327	59	239	18 304	201	4 952
	Dolná Nitra	11 100	7	3	1	47	85	3	1	0	0	3	0	15	1	19	240	7	161
	Vinodol	1 712	3	0	0	3	79	1	0	0	0	0	0	0	0	0	22	2	29
	Veľký Lapáš	1 071	0	0	0	6	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	27	0	28
	Veľký Cetin	1 687	1	0	0	5	3	1	0	0	0	1	0	0	0	0	12	0	14
	Potravnice	1 038	0	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	0	5
	Paňa	275	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	6	1	9
	Malý Cetin	351	0	0	0	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	16	0	0
	Klasov	1 134	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	94	0	15
	Golianovo	1 070	1	1	0	19	0	0	0	0	0	1	0	6	0	4	22	0	14
	Dolné Obdokovce	1 120	0	0	0	2	1	0	0	0	0	1	0	6	0	0	11	4	14
	Čechynce	997	1	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	6	0	15
	Babindol	645	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	18
Obec	Rímskokatolícka cirkev																		
	Gréckokatolícka cirkev																		
	Pravoslávna cirkev																		
	Cirkev československá husitská																		
	Evanj. cirkev augs. vyznania																		
	Reformovaná kresťanská cirkev																		
	Evanj. cirkev metodistická																		
	Apoštolská cirkev																		
	Starokatolícka cirkev																		
	Bratská jednota baptistov																		
	Cirkev adventistov 7. dňa																		
	Cirkev bratská																		
	Kresťanské zbory																		
	Židovské náboženské obce																		
	Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia																		
	bez vyznania																		
	ostatné																		
	nezistené																		

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 13 – Národnostná štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

Obec	slovenská	česká, moravská, sliezská	maďarská	rómska	poľská	nemecká	rusínska	ukrajinská	ruská	iná, neudaná
Babindol	470	3	195	0	0	0	0	0	0	4
Čechynce	498	0	541	0	0	1	0	0	0	9
Dolné Obdokovce	370	0	772	0	0	3	0	1	0	13
Golianovo	1 258	3	14	0	0	0	0	1	0	4
Klasov	684	23	504	0	0	0	0	0	0	38
Malý Cetín	328	2	37	0	0	0	0	0	0	8
Paňa	295	3	21	0	0	0	0	0	0	1
Pohranice	455	1	620	0	1	0	0	0	0	4
Veľký Cetín	313	2	1 317	1	1	0	1	2	0	4
Veľký Lapáš	1 104	5	26	0	0	0	0	0	0	4
Vinodol	1 820	6	68	45	1	0	0	2	0	9
Dolná Nitra	7 595	48	4 115	46	3	4	1	6	0	98
Okres Nitra	149 061	1 359	10 534	570	191	133	26	127	103	2 261
Slovensko	4 616 970	50 696	513 629	104 034	4 602	11 685	24 006	11 685	1 928	77 020
Dolná Nitra (v %)	63,74	0,40	34,53	0,39	0,03	0,03	0,01	0,05	0,00	0,82
Okres Nitra (v %)	90,79	0,83	6,42	0,35	0,12	0,08	0,02	0,08	0,06	1,38
Slovensko (v %)	85,24	0,94	9,48	1,92	0,08	0,22	0,44	0,22	0,04	1,42

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 15 – Hustota obyvateľstva v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	120	120	123	124	124
Čechynce	176	174	173	173	179
Dolné Obdokovce	109	113	112	114	114
Golianovo	112	117	118	119	120
Klasov	99	99	99	100	102
Malý Cetín	74	74	73	74	73
Paňa	28	28	28	28	28
Pohranice	88	89	90	90	89
Veľký Cetín	100	100	98	97	97
Veľký Lapáš	144	142	141	140	140
Vinodol	126	127	128	130	130
Dolná Nitra	104	104	104	105	105
Okres Nitra	188	188	188	188	189
Slovensko	110	110	110	110	110

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 14 – Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001

Slovensko (v %)	0,29	21,06	19,72	3,78	4,68	15,73	4,71	0,50	7,87	20,07	1,59
Okres Nitra (v %)	0,25	20,02	22,15	1,63	3,93	16,14	4,89	0,45	9,89	18,91	1,73
Dolná Nitra (v %)	1,07	30,31	28,27	1,22	3,85	9,04	2,86	0,22	2,49	19,80	0,87
Slovensko	15 529	1 132 995	1 060 854	203 290	251 992	846 029	253 408	26 648	423 324	1 079 853	85 533
Okres Nitra	413	32 748	36 226	2 664	6 427	26 392	8 005	738	16 176	30 920	2 831
Dolná Nitra	125	3 544	3 306	143	450	1 057	334	26	291	2 315	102
Vinodol	9	552	509	14	74	125	34	2	34	479	19
Veľký Lapáš	4	246	353	6	47	176	43	3	47	199	9
Veľký Cetín	3	652	465	6	53	138	68	1	36	297	5
Pohranice	2	283	336	8	50	108	34	0	38	201	5
Paňa	0	101	97	5	13	21	5	0	4	46	3
Malý Cetín	2	110	98	11	17	48	8	2	13	65	0
Klasov	100	388	341	1	26	101	25	9	25	243	0
Golanovo	1	310	328	43	56	111	26	2	35	211	15
Dolné Obdokovce	1	373	312	34	53	79	28	2	17	231	29
Čechynce	0	323	293	0	43	83	41	1	26	201	13
Babindol	3	206	174	15	18	67	22	4	16	142	4
Obec	bez vzdelania	základné	učňovské bez maturity	stredné odborné bez maturity	úplné stredné učňovské	úplné stredné odborné	úplné stredné všeobecné	vyššie (ISCED 4)	vysokoškolské	deti do 16 rokov	nezistené

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 17 – Migračné saldo na 1000 obyvateľov v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	-1,54	-3,08	16,57	8,97	5,95
Čechynce	1,94	-3,93	-1,98	-0,99	38,13
Dolné Obdokovce	-11,70	28,70	-2,62	12,05	0,00
Golianovo	7,53	39,17	9,51	17,24	5,47
Klasov	-9,88	4,12	5,78	9,04	32,83
Malý Cetín	49,48	5,21	-2,64	10,42	-32,00
Paňa	-3,15	18,75	3,14	12,74	25,00
Pohranice	4,68	5,57	15,64	10,97	-3,70
Veľký Cetín	13,00	0,00	-6,66	1,22	7,92
Veľký Lapáš	6,83	-12,96	-2,62	6,11	-6,15
Vinodol	5,82	14,14	2,60	2,06	3,59
Dolná Nitra	4,18	9,06	2,80	7,17	8,14
Okres Nitra	1,40	0,90	1,70	2,91	1,87
Slovensko	0,53	0,63	0,71	1,26	1,30

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 19 – Percentuálna miera nezamestnanosti v rokoch 2004 - 2008

Obec	2004	2005	2006	2007	2008
Babindol	14,00	10,42	7,21	6,34	6,91
Čechynce	12,56	9,42	6,88	3,51	3,53
Dolné Obdokovce	13,46	11,72	7,67	5,37	5,70
Golianovo	9,59	7,03	3,66	2,35	3,22
Klasov	11,11	11,85	7,89	7,04	7,03
Malý Cetín	15,85	15,85	7,72	5,20	2,83
Paňa	16,77	13,61	8,82	4,07	5,68
Pohranice	10,84	7,52	5,68	3,15	4,11
Veľký Cetín	13,05	10,39	8,00	5,53	5,52
Veľký Lapáš	12,30	7,75	3,75	3,48	3,88
Vinodol	17,29	14,73	9,37	6,62	7,51
Dolná Nitra	13,08	10,65	6,95	4,93	5,33
Okres Nitra	9,89	7,65	4,95	3,67	3,86
Slovensko	11,88	9,85	8,65	7,25	6,66

Zdroj: Vlastné spracovanie